Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych
Archiwum Państwowe w Białymstoku
Archiwum Państwowe w Gorzowie Wielkopolskim

Organy zarządzania kryzysowego i sztaby do walki z opozycją.

Działalność wojewódzkich komitetów obrony w latach 1975–1989 i ich dokumentacja

praca zbiorowa pod redakcją
Dariusza A. Rymara i Marka Kietlińskiego

Warszawa – Białystok – Gorzów Wielkopolski 2017

Recenzja wydawnicza:
dr hab. Zbigniew Bujkiewicz (Archiwum Państwowe w Zielonej Górze),
prof. dr hab. Czesław Osękowski (Uniwersytet Zielonogórski)

Korekta: Ewa Kraszewska

Nakład: 250 egz.

Skład i druk: SONAR Sp. z o. o., ul. Kostrzyńska 89, 66-400 Gorzów Wlkp.
www.sonar.pl

Tłumaczenie streszczeń na jęz. angielski Piotr Wahl;
na jęz. niemiecki Grzegorz Kowalski

Wydawca: Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, Archiwum Państwowe
w Białymstoku, Archiwum Państwowe w Gorzowie Wielkopolskim

ISBN – 978-83-942955-6-1

Spis treści

Od wydawcy
Wojciech Woźniak 7

WSTĘP 9

CZĘŚĆ 1. WOJEWÓDZKIE KOMITETY OBRONY W SYSTEMIE OBRONNYM I POLITYCZNYM PRL

Lech Kowalski (Warszawa)
Komitet Obrony Kraju i jego struktury terenowe 19

Dariusz A. Rymar (Gorzów Wlkp.)
Akta Wojewódzkiego Komitetu Obrony z lat 1975–1989 w Archiwum Państwowym w Gorzowie Wielkopolskim i ich znaczenie dla badań regionalnych 51

Marek Kietliński (Białystok)
Działalność polityczna Wojewódzkiego Komitetu Obrony w Białymstoku w latach 1976–1989 91

Marek Sidor (Suwałki)
Tematyka posiedzeń Wojewódzkiego Komitetu Obrony w Suwałkach w 1981 roku 125

Michał Knitter (Szczecin)
Echa szczecińskiego strajku sierpniowego w 1988 roku w materiałach Wojewódzkiego Komitetu Obrony w Szczecinie 151

Hadrian Ciechanowski (Toruń)
Działalność Wojewódzkiego Komitetu Obrony w Toruniu w czasie stanu wojennego, w świetle materiałów archiwalnych przechowywanych w Archiwum Państwowym w Toruniu 171

CZĘŚĆ 2. DOKUMENTACJA WOJEWÓDZKICH KOMITETÓW OBRONY W ARCHIWACH PAŃSTWOWYCH

Joanna Bławat-Obin (Gdańsk)
Dokumentacja z okresu stanu wojennego Wojewódzkiego Komitetu Obrony w zasobie Archiwum Państwowego w Gdańsku 187

Robert Borucki (Koszalin)
Akta Wojewódzkiego Komitetu Obrony w zasobie Archiwum Państwowego w Koszalinie 207

Ewa Dubaj (Częstochowa)
Dokumentacja Wojewódzkiego Komitetu Obrony przechowywana w zasobie Archiwum Państwowego w Częstochowie 304

Beata Grelewicz (Zielona Góra)
Dokumentacja Wojewódzkiego Komitetu Obrony w zasobie Archiwum Państwowego w Zielonej Górze – charakterystyka archiwalna 243

CZĘŚĆ 3. WOKÓŁ WOJEWÓDZKICH KOMITETÓW OBRONY

Tomasz Kukowski (Malbork)
Batalion Polityczno-Obronny w województwie elbląskim 277

Wykaz najczęściej stosowanych skrótów 292
Bibliografia 293
Indeks osób 297

Dariusz A. Rymar
Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim
Archiwum Państwowe w Gorzowie Wielkopolskim

Akta Wojewódzkiego Komitetu Obrony z lat 1975–1989 w Archiwum Państwowym w Gorzowie Wielkopolskim i ich znaczenie dla badań regionalnych

Uwagi wstępne

Wojewódzki Komitet Obrony (dalej: WKO) w Gorzowie rozpoczął działalność wraz z powstaniem województwa gorzowskiego w roku 1975 i działał aż do zakończenia jego istnienia w roku 1998. Później jeszcze komitet funkcjonował w ramach Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp. do roku 2002, kiedy został zlikwidowany. WKO był niewątpliwie najważniejszym ciałem kolegialnym, działającym w strukturze Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie (dalej: UWG), zwłaszcza w latach 80., stąd też wydaje się wart uwagi badacza tamtej epoki.

Przygotowując poniższe opracowanie postawiono trzy zasadnicze cele. Pierwszym była analiza ram organizacyjnych i chronologicznych działalności Wojewódzkiego Komitetu Obrony w Gorzowie. Drugim przyjrzenie się kompletności zachowania jego dokumentacji. Trzecim, najważniejszym wreszcie przebadanie, na ile WKO odgrywał rolę w biegu wydarzeń politycznych w regionie. To ostatnie zagadnienie spróbowano prześledzić w konfrontacji z innymi źródłami, starając się w ten sposób zweryfikować wartość protokołów z posiedzeń WKO dla badań regionalnych.

1. Powstanie, organizacja i ramy chronologiczne działalności WKO w Gorzowie

W roku 1959 utworzono Komitet Obrony Kraju (KOK), który działał w strukturze Ministerstwa Obrony Narodowej i był odpowiedzialny za organizację i koordynację spraw obronnych. W jego skład wchodziły najważniejsze osoby w państwie. Jego obsługę kancelaryjną prowadził Sekretariat KOK. Zdaniem L. Kowalskiego, na mocy uchwały KOK nr 009/62 z roku 1962 już wówczas

formowano analogiczne ciała kolegialne na niższych szczeblach: wojewódzkie komitety obrony (WKO) i powiatowe komitety obrony (PKO)[1]. Stan ten uregulowano później w ustawie o powszechnym obowiązku obrony. Art. 11 ust. 1 ustawy stanowił, że: *Dla kierowania sprawami obronności na terenie województw Komitet Obrony Kraju powołuje wojewódzkie komitety obrony.* Art. 11 ust. 2 umożliwiał tworzenie komitetów obrony na niższych szczeblach administracji, w tym powiatowym[2]. W przypadku Gorzowa (miasta na prawach powiatu) Powiatowy Komitet Obrony utworzono prawdopodobnie dopiero w roku 1973, jak to wynika z analizy struktury organizacyjnej tego urzędu[3]. Na podstawie protokołów brakowania akt, PKO istniały już wcześniej, np. w Myśliborzu przynajmniej od roku 1964, a w Choszcznie od 1969[4].

Jak wiadomo, rok 1975 przyniósł znaczące zmiany na mapie podziału terytorialnego kraju. W celu zwiększenia kontroli nad aparatem terenowym kierownictwo PZPR przeprowadziło reorganizację administracji terenowej i wprowadziło nowy podział terytorialny. Zlikwidowano powiaty i wprowadzono dwustopniowy podział na gminy i województwa, których utworzono 49. Zmiany wdrożono niemal z dnia na dzień – zamiar ich dokonania ujawniono 12 maja, w szesnaście dni później – 28 maja – Sejm uchwalił stosowną ustawę[5], a 1 czerwca 1975 r. zaczęła ona obowiązywać. Wśród nowych województw na mapie znalazło się również woj. gorzowskie. 12 maja 1975 na funkcję pełnomocnika do jego utworzenia powołano Stanisława Nowaka, 30 maja otrzymał nominację na wojewodę, a 1 czerwca nowe województwo rozpoczęło formalną działalność.

Już od samego początku funkcjonowania Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie (UWG) powołano w nim Wojewódzki Komitet Obrony. Jego działalność przewidywały schematy organizacji UWG tworzone w lecie 1975 r. Sekretariat WKO figurował już w pierwszym statucie Urzędu Wojewódzkiego z sierpnia 1975 r.[6] W końcu września 1975 r. wojewoda gorzowski określił zadania komórek organizacyjnych UWG w zakresie obronności[7].

1 L. Kowalski, *Komitet Obrony Kraju (MON – PZPR – MSW),* Warszawa 2011, s. 59.

2 Ustawa z 21 XI 1967 r. *o powszechnym obowiązku obrony PRL* (Dz. U. 1967 nr 44, poz. 220).

3 Do takiego wniosku można dojść analizując strukturę organizacyjną Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Gorzowie Wielkopolskim. W jej strukturze organizacyjnej Sekretariat PKO pojawił się dopiero od 1 IX 1973 (zob. D. A. Rymar, *Wstęp do inwentarza zespołu: Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Gorzowie Wielkopolskim 1950–1973,* Gorzów Wlkp. 2002, maszynopis w czytelni Archiwum Państwowego w Gorzowie Wlkp.).

4 Archiwum Państwowe w Gorzowie Wlkp. (dalej: APG), Urząd Wojewódzki w Gorzowie Wlkp. (dalej: UWG), sygn. 1688, s. 1, Protokoły z niszczenia dokumentów PKO w Choszcznie, 11 VII 1975; s. 36, Protokół nr 1 akt wydzielonych do zniszczenia PKO w Myśliborzu, 24 VI 1975.

5 Ustawa z 28 maja 1975 r. *o dwustopniowym podziale administracyjnym Państwa oraz o zmianie ustawy o radach narodowych* (Dz. U. 1975 nr 16, poz. 158).

6 APG, UWG, sygn. 1, s. 272, Statut Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie, sierpień 1975 (wprowadzony zapewne zarządzeniem nr 42 wojewody gorzowskiego, które się nie zachowało).

7 APG, UWG, sygn. 1684, k. 1, zarządzenie nr 62/75 wojewody gorzowskiego z 29 IX 1975 r.

Nie wiadomo, kiedy dokładnie zawiązał się WKO w Gorzowie. Nie zachował się pierwszy protokół z posiedzenia, drugi pochodzi z 25 listopada 1975 r. Było to jednak najprawdopodobniej jeszcze pod koniec lata 1975 r. W pierwszym okresie działalności (do czerwca 1981) w skład WKO wchodzili: Ryszard Łabuś – I sekretarz KW PZPR i przewodniczący Wojewódzkiej Rady Narodowej – przewodniczący WKO, Stanisław Nowak – wojewoda – wiceprzewodniczący oraz członkowie: Edmund Jóźwiak – sekretarz KW PZPR, Liliana Jaraszkiewicz – sekretarz KW PZPR, Walerian Judkowiak – wicewojewoda, Mirosław Judkiewicz – wicewojewoda, płk dypl. Edmund Kubiak – szef Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego, płk Lech Kosiorowski – Komendant Wojewódzki MO[8]. W późniejszym okresie (wraz ze zamianami na stanowiskach) L. Jaraszkiewicz została zastąpiona przez Stefanię Chuchro – sekretarza organizacyjnego KW PZPR (zmiany dokonano na posiedzeniu 29 marca 1978), a ta z kolei przez Romana Bukartyka (od 28 stycznia 1981), zaś wicewojewoda W. Judkowiak został zastąpiony przez Floriana Marcińczyka (wicewojewoda gorzowski, wszedł do WKO 28 stycznia 1981)[9]. Składy WKO z lat 1981–1989 znajdują się w aneksie do niniejszego opracowania.

Początkowo Sekretariat WKO zatrudniał dwie osoby: płk. rez. Leona Wojnara i Stanisława Zawadę. Później tego ostatniego zastąpili Edward Kunysz i Stanisław Kotkowski, co oznaczało wzrost zatrudnienia do trzech osób[10]. Zgodnie z zapisami ustawowymi, przewodniczącymi WKO mieli być przewodniczący wojewódzkich rad narodowych[11]. Ponieważ w praktyce osobami sprawującymi te funkcje byli pierwsi sekretarze KW PZPR, to faktycznie oni stali na czele tych ciał kolegialnych. W dokumentacji z początku działalności WKO w Gorzowie wręcz trudno znaleźć informację, iż R. Łabuś sprawuje swoją funkcję jako przewodniczący WRN, gdyż w dokumentacji WKO figuruje jako I sekretarz KW PZPR. Jak wiadomo, w roku 1981 funkcje przewodniczących WKO przeszły w ręce wojewodów, o czym niżej będzie jeszcze mowa.

10 lipca 1975 r. przewodniczący Komitetu Obrony Kraju (który miał ustawowo zagwarantowaną możliwość wydawania zaleceń wojewódzkim komitetom obrony) wydał zarządzenie, które ramowo określało zakres zadań Sekretariatu WKO – komórki organizacyjnej urzędu wojewódzkiego organizującego prace

w sprawie zakresu czynności wydziałów wchodzących w skład Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp. w dziedzinie obronności.

8 APG, UWG, sygn. 1684, k. 26, uchwała nr 01/75 WKO Gorzów Wlkp. z 25 XI 1975 r. w sprawie regulaminu WKO.

9 APG, UWG, sygn. 1684, k. 42, imienny wykaz osób upoważnionych do korzystania z biuletynów KOK [bez daty].

10 Tamże.

11 Ustawa z 21 XI 1967 r. *o powszechnym obowiązku obrony PRL* (Dz. U. 1967 nr 44 poz. 220, art. 11, ust. 3).

WKO i prowadzącego jego obsługę kancelaryjną[12]. W ślad za nim przewodniczący gorzowskiego WKO wydał zarządzenie dotyczące zakresu czynności Sekretariatu WKO[13]. Wynika z nich szeroki zakres kompetencji, które szczegółowo zostały określone w uchwale nr 01/74 Komitetu Obrony Kraju z 27 kwietnia 1974. Należały do nich: planowanie przygotowań obronnych oraz zadań związanych z osiąganiem gotowości obronnej i działania w czasie wojny; przygotowanie zapasowych stanowisk kierowania na wypadek wojny (czyli np. opracowanie planu przemieszczenia ważnych urzędów i instytucji do miejsc z dala od działań wojennych), przygotowywanie planów szkoleń obronnych; organizowanie prac WKO, a także kontrola jednostek niższego szczebla realizujących zadania obronne. Na posiedzeniu 25 listopada 1975 r. przyjęto regulamin WKO[14]. Określono w nim m.in., że WKO realizuje swoje zadania poprzez kolegialne rozpatrywanie spraw na posiedzeniach. Posiedzenia miały się odbywać według planu rocznego, przynajmniej raz w kwartale. Określono również, że miejscem pracy WKO w czasie zagrożenia i wojny będzie stanowisko kierowania I sekretarza KW PZPR. W posiedzeniach oprócz członków WKO mogli uczestniczyć zaproszeni goście-specjaliści, od których oczekiwano zreferowania jakiegoś zagadnienia. Ustalono również, że dyrektor Sekretariatu WKO sporządza z jego posiedzenia stosowny protokół, który w szczególności powinien odzwierciedlać obecność osób uczestniczących w posiedzeniu, przedmiot obrad, przebieg dyskusji, podjęte uchwały, decyzje i postanowienia. Sekretariat WKO działał jako komórka organizacyjna Urzędu Wojewódzkiego, podlegał bezpośrednio wojewodzie. Od 1 września 1988 r. Sekretariat WKO wszedł w skład Wojewódzkiego Inspektoratu Obrony Cywilnej (WIOC)[15].

Po roku 1989 terenowe struktury zarządzania obronnością zostały poddane licznym zmianom. Na przełomie lat 1991/1992 WKO przeniesiono z art. 11 ustawy o powszechnym obowiązku obrony do art. 20. Zmieniony art. 20 ustawy stanowił, że *Kierowanie sprawami obronności w województwach należy do wojewódzkich komitetów obrony*[16]. W latach 90. XX w. z oczywistych powodów zmienił się skład WKO. WKO zostały zlikwidowane na mocy art. 35 ustawy z 29 sierpnia 2002 r. *o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej*

12 APG, UWG, sygn. 1685, k. 1, zarządzenie nr 02/75 Przewodniczącego KOK z 10 VII 1975 w sprawie ramowego zakresu czynności sekretariatów wojewódzkich komitetów obrony.

13 APG, UWG, sygn. 1684, k. 20, zarządzenie nr 01/75 Przewodniczącego WKO Gorzów Wlkp. z 15 IX 1975 w sprawie zakresu czynności Sekretariatu WKO.

14 APG, UWG, sygn. 1684, k. 26, uchwała nr 01/75 WKO Gorzów Wlkp. z 25 XI 1975 r. w sprawie regulaminu WKO.

15 APG, UWG, sygn. 2004, s. 298, Protokół z posiedzenia WKO w dniu 27 VIII 1988.

16 Ustawa z 21 XI 1967 r. *o powszechnym obowiązku obrony PRL/RP* (Dz. U. 1992 nr 4, poz. 16).

Polskiej[17], a kierowanie sprawami obronności w województwach od tego czasu powierzono wojewodom.

2. Akta WKO w Archiwum Państwowym w Gorzowie

Akta WKO były w całości opatrzone klauzulą „tajne", stąd też przechowywano je w kancelarii tajnej Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie. Po jego likwidacji, która nastąpiła z końcem roku 1998, akta pozostały nadal w kancelarii tajnej utworzonego na jego bazie Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wielkopolskim. Dopiero w roku 2003 zostały odtajnione i przekazane do Archiwum Państwowego w Gorzowie (wtedy działającego jeszcze jako oddział Archiwum Państwowego w Szczecinie). Akta przejęto 10 września 2003 r. wraz z inną dokumentacją z kancelarii tajnej z lat 1975–1989. Przekazano wówczas 4 mb. akt – 378 j.a. (numer księgi nabytków: 1418). Akta te zostały włączone do zespołu 66/927 Urząd Wojewódzki w Gorzowie Wlkp. i otrzymały sygnatury 1684-2061. W tych materiałach akta WKO to 90 j.a., z czego najciekawsze są protokoły z posiedzeń WKO – 18 j.a. – 0,5 mb. z lat 1975–1989. 26 maja 2017 r. przejęto jeszcze 27 j.a. – 0,88 mb. akt WKO z lat 1981–1997, w tym 12 j.a. z protokołami z posiedzeń WKO z lat 1982–1984 i 1990–1997, a 5 lipca 2017 jeszcze 2 j.a. – 0,07 mb. z protokołami z posiedzeń z roku 1998, uzupełniającymi materiały przejęte już wcześniej (numery księgi nabytków: 2295 i 2334). Materiały te z nieznanych powodów odtajniono dopiero w latach 2009–2010. Szczegółowo wykaz protokołów z posiedzeń WKO z lat 1975–1989 znajdujących się w zasobie Archiwum Państwowego w Gorzowie Wlkp. przedstawia tabela poniżej.

Protokoły z posiedzeń WKO z lat 1975–1989 – zestawienie

Lp.	Sygn.	Znak teczki	Tytuł teczki	Daty skrajne teczki od – do
1.	1692	T-011	WKO – protokoły z posiedzeń [**1975 nr**: 2 – 25 XI 1975; **1976 nr**: 3 – 16 IV; 2 – 12 X]	1975–1976
2.	1696	T-011	WKO – protokoły z posiedzeń [**1976 nr**: 3 – 27 XII; **1977 nr**: 1 – 26 III; 2 – 13 VI 1977; 3 – 21 X]	1976–1977

17 Ustawa z 29 VIII 2002 r. *o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej* (Dz. U. 2002 nr 156 poz. 1301 art. 35).

3.	1701	T-011	WKO – protokoły z posiedzeń [**1977 nr**: 4 – 28 XII 1977; **1978 nr**: 1 – 29 III; 2 – 7 VI; 3 – 25 IX]	1977–1978
4.	1714	T-011	WKO – posiedzenia [**1979 nr**: 4 – 14 II; 2 – 14 V; 3 – 10 VII; 4 – 25 IX]	1979
5.	1720	T-011	WKO – posiedzenia [**1979 nr**: 5 – 28 XII; **1980 nr**: 1 – 27 III; 2 – 27 VI]	1979–1980
6.	1734	T-011	WKO – posiedzenia [**1981 nr**: 3 – 28 I; 1 – 30 III; [2] – 30 VI; [3] – 17 VII; 4 – 11 VIII 1981; 5 – 23 IX 1981; 6 – brak; 7 – 3 XI; 8 – 24 XI]	1981
7.	1753	T-011	Protokoły z posiedzeń WKO [**1981 nr**: 9 – 13 XII; 10 – 17 XII; 11 – 18 XII; 12 – 21 XII; 13 – 23 XII; 14 – 28 XII; 15 – 30 XII; **1982 nr**: 1 – 2 I; 2 – 5 I; 3 – 8 I; 4 – 9 I; 5 – 11 I; 7 – 16 I; 8 – 19 I; 9 – 21 I; 10 – 25 I; 11 – 27 I; 12 – 1 II; 13 – 4 II; 14 – 11 II; 15 – 19 II; 16 – 26 II; 17 – 3 III; 18 – 10 III; 19 – 26 III; 20 – 22 IV; 21 – 4 V; 22 – 10 V; 23 – 14 V; 24 – 18 V; 25 – 27 V; 26 – 29 VI; 27 – 28 VII; 28 – 5 VIII; 29 – brak; 30 – 13 IX; 31 – 20 IX]	1981–1982
8.	2630	WKO-6414	Materiały na posiedzenia komitetu obrony, tom 2 (Protokoły z posiedzeń WKO) [**1982 nr**: 1 – 23 VIII; 2 – 28 VIII; 3 – 31 VIII; 4 – 1 IX; 5 – 4 IX; 6 – 6 IX; 7 – 30 IX; 8 – 14 X; 9 – 23 X; 10 – 28 X; 11 – 8 XI; 12 – 13 XI; 13 – 23 XI; 14 – 3 XII; 15 – 28 XII]	1982
9.	2631	WKO-6414	Protokoły z posiedzeń WKO, tom I [**1983 nr**: 1 – 17 I; 2 – 28 I; 3 – 9 II; 4 – 9 III; 5 – 25 III; 6 – 14 IV; 7 – 28 IV]	1983
10.	1780	T-011	WKO – protokoły [**1983 nr**: 8-10 brak; 11 – 11 VII; 12-13 – brak; 14 – 29 VIII; 15-16 brak; 17 – 22 XI; 18 – 29 XII]	1983

11.	1853	T-011	WKO – protokoły [**1984 nr**: 1 – 21 I; 2 – 14 II; 3 – 26 III; 4 – 19 IV; 5 – 29 V; 9 – 31 VIII; 10 – 27 IX; 12 – 23 XI; 13 – 5 XII]	1984
12.	2632	WKO-6414	Protokoły z posiedzeń [**1984 nr**: 6 – 13 VI; 7 – 26 VI, 8 – 24 VIII; 11 – 22 X]	1984
13.	1895	T-011	Protokoły z posiedzeń WKO tom II [**1985 nr**: 7 – 3 VI; 8 – 9 VII; 9 – 29 VII; 10 – 26 VIII; 11 – 31 VIII; 12 – 12 IX; 13 – 21 X; 14 – 26 XI; 15 – 31 XII]	1985
14.	1896	T-011	Protokoły z posiedzeń WKO tom I [**1985 nr**: 1 – 18 I; 2 – 22 II; 3 – 15 III; 4 – 12 IV; 5 – 26 IV; 6 – 17 V]	1985
15.	1930	T-011	Protokoły z posiedzeń WKO tom I [**1986 nr**: 1 – 21 I; 2 – 18 II; 3 – 19 III; 4 – 5 V; 5 – 20 V; 6 – 15 VII]	1986
16.	1937	T-011	Protokoły z posiedzeń WKO tom II [**1986 nr**: 7 – 2 IX; 8 – 16 IX; 9 – 23 IX; 10 – 20 X; 11 – 26 XI; 12 – 29 XII]	1986
17.	1992	T-011	Protokoły z posiedzenia WKO tom I [**1987 nr**: 1 – 26 I; 2 – 17 II; 3 – 16 III; 4 – 23 IV; 5 – 27 IV; 6 – 26 V; 7 – 23 VI; 8 – 14 VII; 9 – 13 VIII]	1987
18.	1951	T-011	Zbiór protokołów z posiedzeń WKO tom II [**1987 nr**: 10 – 27 VIII; 11 – 28 IX; 12 – 20 X; 13 – 30 X; 14 – 25 XI; 15 – 22 XII]	1987
19.	1998	T-011	Protokół z posiedzeń WKO Tom I [**1988 nr**: 1 – 28 I; 2 – 15 II; 3 – 15 III; 4 – 19 IV; 5 – 25 V; 6 – 28 VI]	1988
20.	2004	T-011	Protokół z posiedzeń WKO Tom II [**1988 nr**: 7 – 18 VIII; 8 – 27 VIII; 9 – 17 X; 10 – 22 XI; 11 – 22 XII]	1988
21.	2043	T-011	Protokoły z posiedzeń WKO [**1989 nr**: 1 – 20 I; 2 – 21 II; 3 – 21 III; 4 – 2 V; 5 – 26 V; 6 – 22 VI; 7 – 30 VIII; 8 – 28 IX; 9 – brak; 10 – 17 X; 11 – 23 XI; 12 – 20 XII]	1989

Źródło: akta zespołu 66/927 Urząd Wojewódzki w Gorzowie Wlkp.

Pozostałe materiały WKO to zarządzenia, plany pracy, plany kontroli, protokoły z kontroli, sprawozdania, szkolenia z zakresu obronności.

Jak już wspomniano, od połowy roku 1981 WKO zbierał się dość regularnie, przynajmniej raz w miesiącu. Wyjątkowy był okres po wprowadzeniu stanu wojennego, w którym WKO pomiędzy 13 grudnia 1981 r. a 31 grudnia 1982 r. obradował aż 53 razy! W kolejnych latach posiedzeń było już mniej, np. 1983 r. – 18 (w tym 4 wyjazdowe), 1984 – 14 (w tym jedno wyjazdowe), 1985 – 15 posiedzeń (w tym 2 wyjazdowe)[18].

Jak wynika z powyższego zestawienia, protokoły zachowały się prawie w komplecie. Jeśli są w nich luki, to raczej dotyczą pojedynczych posiedzeń, czasem można odnieść wrażenie, że brak jest pozorny i wynika po prostu z błędu w numeracji protokołów. Są to obszerne dokumenty, często protokół liczy kilkanaście stron maszynopisu, co sprawia wrażenie dość dokładnego odwzorowania przebiegu posiedzenia.

Jest jednak coś, co musi zadziwiać kogoś znającego proces powstawania akt. Chodzi o protokoły z posiedzeń WKO z roku 1982. Zachowały się tu bowiem dwie teczki, których zawartość nakłada się na siebie. Nie byłoby to samo w sobie jeszcze niczym dziwnym, gdyż takie sytuacje często zdarzają się we współczesnych kancelariach na skutek niepoprawnego uporządkowania materiałów podczas ich archiwizacji. Jednak na ten problem pokrywania się czasowego protokołów nakłada się ich podwójna numeracja. I tak w sygn. 1753 (kancelaryjny znak akt: T-011) znajdują się protokoły z okresu 2 stycznia – 20 września 1982 o numerach 1-31 (brakuje nru 29), natomiast w sygn. 2630 (kancelaryjny znak akt: WKO-6414) są protokoły od 23 sierpnia do 23 grudnia o numerach od 1 do 15. Ma to szczególne znaczenie dla okresu od końca sierpnia do połowy września, gdyż w tym czasie zajmowano się głównie bezpieczeństwem publicznym w kontekście dużej demonstracji, jaka miała miejsce w Gorzowie 31 sierpnia 1982 r. (zob. niżej). Większość protokołów dotyczących tego zagadnienia znajduje się w sygn. 2630, która dopiero od 26 maja 2017 r. znajduje się w Archiwum Państwowym. O tych posiedzeniach WKO (z sygn. 2630) wiadomo było tylko z innych dokumentów. Ponieważ protokoły nie były znane, a w posiadaniu Archiwum Państwowego były protokoły z okresu styczeń-wrzesień, wydawało się jedynym logicznym wnioskiem, że po prostu niektórych posiedzeń nie protokołowano. Był to jednak wniosek przedwczesny i błędny[19]. Nie mając jednak całości dokumentacji z posiedzeń WKO, która w Archiwum Państwowym w Gorzowie została scalona dopiero w roku 2017, trudno było przewidzieć, że druga teczka, z tego samego okresu, ale

18 APG, UWG, sygn. 1853, Działalność WKO w roku 1984, 31 XII 1984; sygn. 1895, s. 221, Informacja o działalności WKO, 31 XII 1985.

19 Taki wniosek pojawił się w publikacji: D. A. Rymar, *Droga do 31 sierpnia 1982 roku,* w: *Przeciwko stanowi wojennemu. Zajścia 31 sierpnia 1982 roku w Gorzowie Wielkopolskim,* praca zbiorowa pod red. M. Machałek i D. A. Rymara, Szczecin 2007, s. 21, przyp. 27.

z zupełnie inną zawartością i odrębną numeracją protokołów znajduje się nadal w kancelarii tajnej Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie.

3. Działalność WKO w Gorzowie w latach 1975–1989

3.1. WKO w stanie wojennym

Gorzowski Wojewódzki Komitet Obrony do połowy roku 1981 był mało znaczącym ciałem. Był typowym dla administracji – jak by określono to dziś – organem zarządzania kryzysowego, zwłaszcza zagrożenia wojennego, który w warunkach pokoju zajmował się sprawami organizacji ładu i bezpieczeństwa na wypadek działań zbrojnych. Jak już wspomniano, jego przewodniczącym był w tym czasie I sekretarz KW PZPR Ryszard Łabuś. Spotkania WKO odbywały się rzadko, a dyskusje (sądząc po zachowanych protokołach z posiedzeń) były jałowe. Zajmowano się stanem obrony cywilnej, organizacją szkoleń obronnych, przygotowaniem zapasowych miejsc pracy (określanych skrótem ZMP).

Ta sytuacja zmieniła się znacząco w połowie roku 1981. Od tej pory spotkania WKO odbywały się z większą częstotliwością, bo ok. raz w miesiącu. Omawiano na nich kluczowe sprawy dla województwa, takie jak np. zaopatrzenie sklepów czy też zaopatrzenie rynku w paliwa w obliczu nadchodzącej zimy. Jednak najwięcej rozmawiano o przygotowaniach do sytuacji związanej z zagrożeniem wojennym, które od połowy roku 1981 zaczęto traktować znacznie bardziej serio niż wcześniej. Realizując uchwałę KOK nr 2/81 z 4 lutego 1981 r., dokonano zmiany na stanowisku przewodniczącego WKO[20]. Dotychczasowy przewodniczący – I sekretarz KW PZPR R. Łabuś – ustąpił ze stanowiska, a przewodnictwo w WKO przejął wojewoda gorzowski Stanisław Nowak (do tego czasu wiceprzewodniczący).

Pierwsze posiedzenie gorzowskiego WKO wyznaczające „nowe otwarcie" miało miejsce 30 czerwca 1981 r. Dokonano na nim zmian w składzie WKO. Do wcześniejszych członków WKO: Stanisława Nowaka – wojewody i przewodniczącego, płka Edmunda Kubiaka – szefa Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego – zastępcy przewodniczącego, płka Lecha Kosiorowskiego – Komendanta Wojewódzkiego MO – zastępcy przewodniczącego, Floriana Marcińczyka i Mirosława Jutkiewicza – wicewojewodów dołączyli świeżo wybrani sekretarze KW PZPR Leszek Goćwiński (sekretarz ds. organizacyjnych) i Antoni Masło (sekretarz ds. propagandy). Ci dwaj ostatni zastąpili ustępujących członków WKO Romana Bukartyka i Edmunda Jóźwiaka[21].

20 L. Kowalski, dz. cyt., s. 65; R. Jaśko, *Rola Wojewódzkiego Komitetu Obrony w zarządzaniu województwem toruńskim w okresie stanu wojennego,* [w:] *Stan wojenny. Fakty, hipotezy, interpretacje. Zbiór studiów,* pod red. A. Czwołka i W. Polaka, Toruń 2008, s. 130.

21 APG, UWG, sygn. 1734, s. 53, Protokół z posiedzenia WKO w dniu 30 VI 1981.

Już samo wejście do składu WKO dwóch sekretarzy wydaje się być wydarzeniem pokazującym gorzowską specyfikę składu tego ciała, a to z uwagi na brak ich szefa i najważniejszej osoby w elicie zarządzającej województwem, jaką był I sekretarz KW PZPR Florian Ratajczak. Wybory w KW PZPR w Gorzowie miały miejsce 19 czerwca, a więc kilka dni wcześniej. Wybrany na nich I sekretarzem Florian Ratajczak wprawdzie nie był osobą anonimową – wcześniej był dyrektorem Wydziału ds. Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie (1975–1978) i kierownikiem Wydziału Pracy Ideowo-Wychowawczej KW PZPR w Gorzowie (1978–1981) – jednak faktycznie znajdował się w bocznym nurcie partii. Był działaczem dalekim od radykalnych poglądów, reprezentował raczej jej centrum. Jego wybór na pierwszoplanowe stanowisko był możliwy w czasie trwającego kryzysu w PZPR, kiedy w pewnym momencie stało się jasne, że na reelekcję nie ma szans dotychczasowy I sekretarz R. Łabuś, który był krytykowany nie tylko przez „Solidarność", ale i przez reformatorskie skrzydło wewnątrz PZPR. Dlatego szukano jego następcy. Wybór ścisłego kierownictwa gorzowskiej PZPR padł na Floriana Ratajczaka, postrzeganego jako człowiek umiarkowany i możliwy do zaakceptowania przez delegatów na konferencję wojewódzką. *Uznali, że z braku laku i kit dobry* – wspomina po latach sam F. Ratajczak nastawienie do swojej osoby *twardogłowych* działaczy PZPR[22]. Stefan Olszowski, który był na konferencji jako obserwator przysłany z KC PZPR i który chętnie zaakceptowałby reelekcję Ryszarda Łabusia, ze *zgrzytem zębów* – jak o tym mówi F. Ratajczak – musiał przyjmować do wiadomości jej ustalenia, w tym wybór nowego I sekretarza nie mającego wcześniejszej aprobaty Biura Politycznego. Kilka dni później sekretarzami KW zostali wymienieni już Leszek Goćwiński (oficer LWP) i Antoni Masło (naczelnik Miasta i Gminy w Rzepinie) i to oni weszli w skład WKO 30 czerwca. Pytany przeze mnie o to F. Ratajczak twierdzi, iż nie wszedł do WKO, gdyż nie chciał uczestniczyć w jego obradach. Powodem było to, iż mimo pozorów jedności pozostawał w konflikcie ideowym z osobami odgrywającymi wiodące role w jego obradach – wojewodą S. Nowakiem i Komendantem Wojewódzkim MO płk. L. Kosiorowskim i takie rozwiązanie mu odpowiadało[23]. F. Ratajczak twierdzi, iż w posiedzeniach WKO brał udział ok. dwóch razy. Faktycznie trudno odnaleźć jego nazwisko w jakimkolwiek protokole z posiedzenia WKO w roku 1981. Nie ma go nawet wśród uczestników WKO obradującego w grudniu 1981, a więc w okresie wprowadzania stanu wojennego. Właściwie nasuwa się wniosek, iż tym samym I sekretarz KW PZPR w Gorzowie usunął się na drugi plan, oddając pole do decyzji innym.

22 D. A. Rymar, *„Odblokować zakład!" Strajk w Zakładach Mechanicznych „Gorzów" w Gorzowie Wielkopolskim w dniach 15-16 grudnia 1981 roku – geneza, przebieg i następstwa*, Gorzów Wlkp. 2012, s. 51.

23 Tamże.

Tak jak już wyżej zaznaczono, od połowy 1981 roku WKO zdecydowanie zaktywizował swoją działalność. Wyraźnie zmienił swój charakter z organu zajmującego się sprawami obrony cywilnej na wypadek hipotetycznego zagrożenia w ciało zarządzania kryzysem jak najbardziej realnym. Wzrosła częstotliwość spotkań: aż do wprowadzenia stanu wojennego spotykano się już co kilka tygodni, nie rzadziej niż raz na miesiąc. Na posiedzeniu 30 czerwca oprócz opisanych zmian kadrowych podjęto temat budowy łączności z tzw. zapasowym miejscem pracy (ZMP) władz wojewódzkich na wypadek wojny. Dyrektor Wojewódzkiego Urzędu Telekomunikacji tłumaczył zebranym, dlaczego nie ma warunków technicznych do zorganizowania tej łączności z ZMP, który (jak wynika z dokumentacji) mieścił się w Lubniewicach, a także fakt, iż w swoich działaniach może liczyć na zaledwie 10% załogi (czyżby dlatego, że reszta należała do „Solidarności"?)[24]. Na posiedzeniu 17 lipca z kolei analizowano możliwości gorzowskich przedsiębiorstw transportowych w zakresie zadań *na rzecz jednostek wojskowych i obronności kraju*. Ponownie wróciła także sprawa organizacji łączności z ZMP[25]. Na posiedzeniu 11 sierpnia członkom WKO przedstawiono pismo przewodniczącego KOK gen. W. Jaruzelskiego z 14 lipca, *podkreślając znaczenie comiesięcznych posiedzeń WKO w obecnej sytuacji*[26]. W aktach gorzowskiego WKO nie ma takiego pisma, jest natomiast zarządzenie nr 02/81 przewodniczącego KOK z 13 lipca 1981 roku[27]. W zarządzeniu tym podkreślano m.in. konieczność dyscyplinowania i mobilizowania lokalnych struktur zarządzania kryzysowego do sprawniejszej pracy.

Jesienią WKO intensyfikował prace związane – jak się okazało później – z wprowadzeniem stanu wojennego. Na posiedzeniu 23 września przyjęto do wiadomości uchwałę KOK nr 04/81 z 19 czerwca 1981 r. w sprawie militaryzacji[28]. Zapewne jako rezultat tej uchwały wojewoda gorzowski wydał 8 października 1981 r. zarządzenie o militaryzacji przedsiębiorstw i zakładów wodociągowo-kanalizacyjnych i komunikacji miejskiej podlegających administracji państwowej na wypadek *ogłoszenia mobilizacji oraz w czasie obowiązującego stanu wojennego*, które nabrało mocy 13 grudnia[29]. Na posiedzeniu 3 listopada przyjęto informację o pracy wojskowych terenowych grup operacyjnych. Przedłożył ją płk Edmund Kubiak – pełnomocnik KOK[30]. Ostatnie posiedzenie WKO przed wprowadzeniem stanu wojennego odbyło się 24 listopada. Ponownie rozmawiano o łączności z ZMP[31].

24 APG, UWG, sygn. 1734, s. 53, Protokół z posiedzenia WKO w dniu 30 VI 1981.
25 APG, UWG, sygn. 1734, s. 56, Protokół z posiedzenia WKO w dniu 17 VII 1981.
26 APG, UWG, sygn. 1734, s. 65, Protokół nr 4 z posiedzenia WKO w dniu 11 VIII 1981.
27 APG, UWG, sygn. 1736, s. 1, Zarządzenie nr 02/81 przewodniczącego KOK z 13 VII 1981 r. w sprawie szczególnych zadań sekretarza KOK na okres sytuacji kryzysowej w kraju.
28 APG, UWG, sygn. 1734, s. 70, Protokół nr 5 z posiedzenia WKO w dniu 23 IX 1981.
29 APG, UWG, sygn. 1736, s. 54, Zarządzenie nr 033 Wojewody Gorzowskiego z 8 X 1981.
30 APG, UWG, sygn. 1734, s. 74, Protokół nr 7 z posiedzenia WKO w dniu 3 XI 1981.
31 APG, UWG, sygn. 1734, s. 77, Protokół nr 8 z posiedzenia WKO w dniu 24 XI 1981.

Jak wynika z analizy protokołów z posiedzeń WKO od czerwca 1981, stale rosło jego znaczenie. Faktycznie formował się istotny organ kolegialny, który w warunkach stanu wojennego rozwinął działalność znacznie wykraczającą poza zarządzanie kryzysowe.

Na posiedzeniach odbywanych już po wprowadzeniu stanu wojennego dominowały bowiem sprawy kadrowe: dokonywano przeglądu kadr kierowniczych pod kątem ich postaw wobec „Solidarności" i podejmowano w tym zakresie stosowne decyzje. Temu poświęcono większość z pierwszych posiedzeń po wprowadzeniu stanu wojennego, a WKO od 13 grudnia do końca marca 1982 r. obradował aż 26 razy! Natomiast w ocenie płka Kubiaka dokonywano przeglądu kadry kierowniczej jedynie w celu usunięcia *nieudaczników*, co jednak jego zdaniem nie do końca się powiodło *m.in. z uwagi na różne powiązania itp*.[32] Niewątpliwie celem *przeglądu kadr* było także usuwanie osób nie sprawdzających się na funkcjach kierowniczych. Jednak z analizy protokołów z posiedzeń WKO jednoznacznie wynika, iż osoby na stanowiskach kierowniczych oceniano głównie pod kątem ich stosunku do „Solidarności", co z ich działalnością merytoryczną nie miało wiele wspólnego. W protokole z 23 grudnia 1981 r. znalazło się następujące stwierdzenie, które wyraził przewodniczący WKO:
Przewodniczący: *Towarzysze, nie można dopuszczać do takich paradoksów, jak np. w Skwierzynie się stało, że solidarnościowcy zostali wyznaczeni na stanowiska pracy, a branżowcy do dziś czekają na ofertę. Takiej sprawy nie może być, kierownictwa zakładów muszą wiedzieć, że żaden solidarnościowiec nie powinien i nie może być skierowany na stanowisko kierownicze, tzn. nawet takie, żeby kierować najmniejszym zespołem ludzi – wniosek ten poddaję pod głosowanie.*
Wniosek: *Nie można wyznaczać solidarnościowców na żadne stanowiska, gdzie istnieje możliwość kierowania ludźmi*[33].

Jak wynika z protokołu, członkowie WKO zaakceptowali wniosek przewodniczącego jednogłośnie.

Represje prowadzone pod pozorem przeglądu kadr obejmowały wszystkie dziedziny życia: oświatę, szkolnictwo wyższe, kulturę, zakłady przemysłowe itp. Charakterystyczna dla Gorzowa była czystka przeprowadzona wśród sędziów. Aż pięciu z woj. gorzowskiego Rada Państwa odwołała z funkcji (3 z Gorzowa i 2 ze Słubic). Było to najwięcej w kraju, bo w ogóle takich osób w pierwszych miesiącach stanu wojennego było zaledwie 23. Do tego dochodził jeden odwołany asesor (na 5 w kraju)[34]. Rozważano również rozszerzenie tej listy. Sprawa

32 D. A. Rymar, *„Odblokować zakład!"*, dz. cyt., s. 52.
33 APG, UWG, sygn. 1753, s. 13, Protokół nr 13 z posiedzenia WKO w dniu 23 XII 1981.
34 *Stan wojenny w dokumentach władz PRL (1980–1983)*, wybór i opracowanie B. Kopka, G. Majchrzak, Warszawa 2001, s. 176.

odwołania sędziów stanęła na posiedzeniu WKO 23 grudnia 1981 r. Referował ją prezes Sądu Wojewódzkiego, który postawił wniosek o odwołanie 6 sędziów z uwagi na ich aktywną działalność na rzecz „Solidarności", a kolejnego proponował skierować na emeryturę. Wniosek ten zaakceptowano jednogłośnie[35]. Jednym z sędziów przewidzianych do odwołania był Krzysztof Cierkoński, sędzia Sądu Rejonowego w Gorzowie. Jak wynika z innej dokumentacji, już następnego dnia – 24 grudnia (Wigilia nie była tu przeszkodą) prezes Sądu Wojewódzkiego skierował stosowny wniosek w tej sprawie do Ministra Sprawiedliwości, w którym stwierdzał, że Cierkoński *ze względu na swoją postawę i przekonania polityczne nie daje rękojmi należytego wykonywania obowiązków sędziego PRL*[36]. Tego samego dnia z Sądu wyszły wnioski w sprawie pozostałych pięciu sędziów (ostatecznie wyrzucono pięciu z sześciu zaplanowanych). Niewątpliwie sprawę tę prezes Sądu Wojewódzkiego wcześniej uzgadniał z przełożonymi w Ministerstwie Sprawiedliwości. Jednak zbieżność czasowa z rozpatrywaniem tego na posiedzeniu WKO jest oczywista: potrzebował akceptacji tego gremium i ją otrzymał. Sprawa sędziów powróciła jeszcze na następnym posiedzeniu WKO. Prezes Sądu Wojewódzkiego stwierdził wówczas, że do odwołania kwalifikuje się kolejnych 7, a zatem łącznie 13-14 sędziów na 52 zatrudnionych w ogóle. W tym kontekście rozważano również sprawę sędziego Ryszarda Robaka. Wprawdzie nie było zastrzeżeń do niego, jednak jego syn – Marek Robak – był zaangażowany w działalność w RMP i NZS i od 13 grudnia był internowany[37].

Poza czystkami personalnymi WKO w Gorzowie w okresie stanu wojennego dwukrotnie stanął w obliczu konieczności podjęcia dramatycznych decyzji. Po raz pierwszy miało to miejsce tuż po wprowadzeniu stanu wojennego. 15. grudnia 1981 r. w gorzowskich Zakładach Mechanicznych wybuchł strajk, który rozbito siłą nad ranem 16. grudnia. Pacyfikację przeprowadziły siły milicyjno-wojskowe przy użyciu 682 milicjantów, 950 żołnierzy, czołgu, 3 transporterów opancerzonych, użyto również gazu łzawiącego. Za udział w strajku zatrzymano 81 osób, pobito przynajmniej 33 osoby (tyle jest znanych z imienia i nazwiska), 15 osób zostało skazanych przez sądy, 29 przez kolegium ds. wykroczeń. To wydarzenie odbiło się szerokim echem także poza Gorzowem. Według niektórych ówczesnych gorzowskich decydentów decyzja o rozbiciu strajku zapadła na posiedzeniu WKO, według innych podjął ją nieformalny sztab kryzysowy, którego trzon stanowiły te same osoby, które tworzyły kierownictwo WKO (przewodniczący i jego zastępcy). Trudno sprawę rozstrzygnąć jednoznacznie wobec braku dokumentacji. Jeśli faktycznie decyzja o likwidacji strajku zapadła na posiedze-

35 APG, UWG, sygn. 1753, s. 13, Protokół nr 13 z posiedzenia WKO w dniu 23 XII 1981.

36 Pismo prezesa Sądu Wojewódzkiego w Gorzowie do Ministra Sprawiedliwości, 24 XII 1981 (kopia w zbiorach autora).

37 APG, UWG, sygn. 1753, s. 17, Protokół nr 14 z posiedzenia WKO w dniu 28 XII 1981.

niu WKO, to powinien zachować się jakiś protokół, z którego by to wynikało. Jednak nie ma takiego dokumentu. WKO spotkał się w tym czasie 13 grudnia (protokół nr 9), a później 17 grudnia (protokół nr 10)[38].

Z powodu decyzji o rozbiciu strajku 10 lat później gorzowski WKO stał się przedmiotem zainteresowania mediów i prokuratury, co było rezultatem dochodzenia, jakie prowadzono w związku z użyciem siły przez milicję w trakcie likwidacji strajku. Najpierw, w maju 1990 r., treść kilku protokołów z posiedzeń WKO z grudnia 1981 r. (wciąż opatrzonych klauzulą tajności) upublicznił działacz podziemnej gorzowskiej „Solidarności" Rafał Zapadka[39]. W grudniu 1990 r. na skutek zawiadomienia gorzowskich działaczy „Solidarności" śledztwo w sprawie siłowej likwidacji strajku w Zakładach Mechanicznych podjęła Prokuratura Wojewódzka. Także ona stanęła przed problemem ustalenia roli w tym zajściu WKO. Wątek ten był badany w czasie śledztwa. Pod koniec śledztwa Prokurator Wojewódzki Henryk Kwiatkowski w wywiadzie udzielonym Grażynie Pytlak skłaniał się ku tezie, że decyzję podjął WKO. Powiedział on: *Trudność polega na tym, że nie ma żadnej dokumentacji z posiedzeń WKO z tamtego okresu. Jedni mówią, że taka dokumentacja była, ale została zniszczona, inni twierdzą, że te sprawy nie były protokołowane. Faktem jest jednak, że były omawiane na posiedzeniu WKO przed akcją i faktem jest, że wybrano rozwiązanie siłowe...*[40]

Nie wiadomo, dlaczego prokurator Kwiatkowski był tak pewny, że decyzję podjął WKO, skoro – jak sam zauważył – nie było potwierdzającej to dokumentacji, a zeznania świadków (którymi byli wszyscy najważniejsi decydenci gorzowscy z grudnia 1981 r.) były w tym zakresie sprzeczne. Możliwe, że rozmawiając z dziennikarką wyraził zbyt pochopny sąd, stojący w sprzeczności z ważnym dokumentem, jakim było postanowienie prokuratury z 31 grudnia 1991 r. o umorzeniu dochodzenia, w którym za decydentów w sprawie strajku uznano nieformalny sztab kryzysowy w składzie: pełnomocnik KOK na woj. gorzowskie płk. Edmund Kubiak; przewodniczący WKO i wojewoda gorzowski Stanisław Nowak; Komendant Wojewódzki MO płk Lech Kosiorowski oraz pełnomocnik KC PZPR na woj. gorzowskie Jan Symonik[41]. Z drugiej jednak strony członkowie tego nieformalnego sztabu w większości wchodzili w skład WKO (poza Symonikiem), więc trudno ustalić, w jakim charakterze podjęli tę brzemienną w skutki decyzję o likwidacji strajku. Nie jest to może aż tak ważne dla sprawy rozbicia strajku, bo to stało się faktem, jednak jest istotne dla oceny działalności WKO.

O wiele bardziej jasne są okoliczności podjęcia innej ważnej decyzji WKO w okresie stanu wojennego, która dotyczyła siłowej likwidacji demonstracji zor-

38 Więcej na ten temat zob.: D. A. Rymar, *„Odblokować zakład!"*, dz. cyt., s. 71.
39 rz [Rafał Zapadka], *Po raz pierwszy ujawnione,* „Tydzień Gorzowski" nr 7 z 16 V 1990, s. 1, 4.
40 G. Pytlak, *Zgodnie z prawem...*, „Aspekty" 1991 nr 12, s. 6.
41 D. A. Rymar, *„Odblokować zakład!"*, dz. cyt., s. 182.

ganizowanej w Gorzowie przez podziemną „Solidarność" 31 sierpnia 1982 r. Uczestniczyło w niej ok. 5 tys. osób. Do jej likwidacji użyto: 615 funkcjonariuszy MO i 16 strażaków, 200 granatów łzawiących, 26 naboi pistoletowo-łzawiących, armatki wodnej, pojazdu opancerzonego BTR, 4 wozów strażackich. W trakcie rozpraszania demonstracji uszkodzeniu uległy 2 wozy strażackie i 14 pojazdów MO, poszkodowanych zostało 22 funkcjonariuszy MO (w tym jeden poważniej) i 2 strażaków. Szkody materialne szacowano na 200 tys. zł (m.in. wybite szyby w gmachu Komitetu Wojewódzkiego PZPR i Sądu Wojewódzkiego). Zatrzymano 213 osób, z czego osadzono w aresztach 142 osoby. Skazano przez sądy 26 osób – na kary od 6 miesięcy do 4 lat pozbawienia wolności (najczęściej było to 3 lata), a ponadto skierowano do kolegium karno-administracyjnego 108 osób, z czego kolegium ukarało 94 osoby, w tym 11 skazano na kary aresztu od 1 do 3 miesięcy. Łącznie zasądzono 986 tys. zł grzywien. Była to największa demonstracja w okresie stanu wojennego na Ziemi Lubuskiej (w rozumieniu obecnego woj. lubuskiego).

W tym przypadku wiadomo, że decyzja odnośnie użycia siły została podjęta przez WKO. Ponieważ już od początku maja dochodziło do zawiązywania się demonstracji pod tzw. Białym Krzyżem umieszczonym na ścianie wschodniej korpusu gorzowskiej katedry, władze zdawały sobie sprawę z tego, iż sytuacja może ulec eskalacji. 13 sierpnia (w kolejną miesięcznicę wprowadzenia stanu wojennego) w czasie demonstracji zatrzymano 5 osób, z których dwie skazano na wyroki pozbawienia wolności. W tej sytuacji WKO był w stałej gotowości. W takiej atmosferze odbyło się posiedzenie WKO 23 sierpnia, które miało wyjątkowy charakter. Odbyło się na polecenie Przewodniczącego WRON z 16 sierpnia i jego przedmiotem była głównie ocena stanu bezpieczeństwa w województwie. W posiedzeniu uczestniczyli: I sekretarz KW PZPR F. Ratajczak (co, jak już wyżej zaznaczono, było rzadkością), gen. bryg. Jan Sośnicki – Pełnomocnik KOK w Ministerstwie Handlu Wewnętrznego i Usług, a także sekretarze WK SD i WK ZSL oraz kierownicy instytucji kontrolnych i gospodarczych. Obecność gen. Sośnickiego była związana z drugim punktem agendy dotyczącym zwalczania spekulacji. Omawiając stan bezpieczeństwa, Komendant Wojewódzki MO płk L. Kosiorowski w kontekście zbliżającej się 2 rocznicy podpisania Porozumień Sierpniowych uspakajająco stwierdził, że: *nie ma konkretnych działań ze strony ekstremy „Solidarności", które wskazywałyby na konieczność działania służb porządkowych (zorganizowanych)*[42]. A zatem nie spodziewano się poważniejszej demonstracji. Sytuacja jednak nie była tak korzystna, skoro następne posiedzenie zwołano już 5 dni później, 28 sierpnia. Ponownie zajmowano się na nim głównie stanem bezpieczeństwa. W posiedzeniu tym ponownie uczestniczył I sekretarz KW PZPR F. Ratajczak, a także Pełnomocnik KOK na woj. gorzowskie

42 APG, UWG, sygn. 2630, s. 5, Protokół z posiedzenia WKO, 23 VIII 1982.

płk E. Kubiak. Tym razem stan bezpieczeństwa referował płk Mieczysław Boiński – zastępca Komendanta Wojewódzkiego MO ds. SB. Stwierdził wprawdzie liczne ulotki nawołujące do demonstracji pod katedrą, ale pomimo to oceniał, że: *nie mamy żadnego sygnału tak od społeczeństwa, jak i z zakładów pracy od naszych służb, że szykuje się jakieś poważne zagrożenie spokoju*[43]. Pomimo to postanowiono odbyć serię spotkań w zakładach pracy w nadziei, że przyczyni się to do uspokojenia nastrojów. W sumie na 30 i 31 sierpnia zaplanowano kilkadziesiąt spotkań przedstawicieli władz wojewódzkich z załogami największych zakładów pracy w województwie. Uczestniczyli w nich również przedstawiciel KC PZPR Mirosław Dackiewicz i I sekretarz KW PZPR w Gorzowie F. Ratajczak[44].

Kolejne posiedzenie WKO odbyło się 31 sierpnia 1982 r. o godz. 13.00. Jego przedmiotem była ocena rozmów przeprowadzonych w zakładach pracy oraz przygotowanie zaopatrzenia zimowego. Odbyło się 38 spotkań w zakładach pracy, na których – jak wynika z protokołu – załogi akceptowały decyzje WKO odnośnie *zapewnienia poszanowania zasad sprawiedliwości społecznej, ochrony mienia społecznego, wzmożenia walki ze spekulacją i niegospodarnością, przeciwdziałaniu spirali cen, poprawy zaopatrzenia, polityki mieszkaniowej*[45]. W trakcie dyskusji płk M. Boiński poinformował, że do godz. 13.00 (czyli rozpoczęcia posiedzenia) w Gorzowie panował spokój. Jednak zaobserwowano wzmożoną aktywność ulotkową „Solidarności" oraz stwierdzono, że do ewentualnej demonstracji może dojść ok. godziny 18.00. Jak wiadomo z innych dokumentów, ok. godziny 13.30 pod katedrą zaczęli gromadzić się demonstranci. Ta informacja chyba dotarła do obradujących członków WKO, gdyż na wniosek przewodniczącego WKO wojewody S. Nowaka zebrani upoważnili *kierownictwo komitetu do podejmowania decyzji w zakresie (w miarę potrzeby) utrzymania porządku wewnętrznego i użycia sił porządkowych*[46]. Decyzję o użyciu siły wobec 5 tys. demonstrantów podjęto o godz. 17.30. Jak wynika z innych dokumentów, decyzję podjął WKO, prawdopodobnie w składzie: przewodniczący – wojewoda S. Nowak oraz jego zastępcy – szef WSzW płk M. Witkowski, Komendant Wojewódzki MO płk L. Kosiorowski oraz L. Goćwiński – sekretarz organizacyjny KW PZPR, bo ich chyba należy uważać za wspomniane w protokole *kierownictwo komitetu* upoważnione do podjęcia stosownej decyzji. Nie jest jasna rola płka E. Kubiaka (Pełnomocnika KOK) oraz I sekretarza KW PZPR F. Ratajczka w podjęciu tej decyzji. Obydwaj byli na posiedzeniu WKO o godz. 13.00. Wydaje się, że pierwszy z wymienionych musiał uczestniczyć w procesie decyzyjnym,

43 APG, UWG, sygn. 2630, s. 125, Protokół z posiedzenia WKO, 28 VIII 1982.

44 D. A. Rymar, *Droga do 31 sierpnia 1982 roku,* w: *Przeciwko stanowi wojennemu. Zajścia 31 sierpnia 1982 roku w Gorzowie Wielkopolskim,* praca zbiorowa pod red. M. Machałek i D. A. Rymara, Szczecin 2007, s. 23.

45 APG, UWG, sygn. 2630, s. 153, Protokół z posiedzenia WKO, 31 VIII 1982.

46 APG, UWG, sygn. 2630, s. 153, protokół z posiedzenia WKO, 31 VIII 1982.

bo przecież był wówczas najważniejszym przedstawicielem władz w województwie. Informacje o tym, iż to WKO podjął decyzję o użyciu siły, znalazły się w protokole z posiedzenia WKO z 1 września oraz teleksie skierowanym przez KW PZPR do KC PZPR, podpisanym zresztą przez L. Goćwińskiego – sekretarza KW i członka WKO[47].

Pytany o to przeze mnie były wojewoda S. Nowak stwierdził, że 31 sierpnia był w Barlinku lub Choszcznie[48]. Rozmawiając z nim w roku 2009 nie znałem protokołu z posiedzeń WKO z 31 sierpnia 1982 r., gdyż ten nadal znajdował się w kancelarii tajnej Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego (zob. wyżej). Z kolei w swoich wspomnieniach napisał, że tego dnia był na naradzie w Warszawie[49]. Ta druga opcja nie jest możliwa. Z kolei nie jest wykluczone, że był tego dnia w Barlinku, jednak rano, skoro o 13.00 był już na posiedzeniu WKO, które musiało potrwać przynajmniej godzinę i wątpliwe jest, aby w gęstniejącej atmosferze wyjechał z miasta po południu. Zresztą, zdaniem anonimowego publicysty „Feniksa" (pisma gorzowskiej podziemnej „Solidarności"), widziano go na miejscu demonstracji, w budynku WSS przy ul. Sikorskiego (budynek nad obecnym supermarketem Tesco) po godzinie 17.00[50].

Następne posiedzenie WKO odbyło się już 1 września 1982 r. o godz. 11.00. Także w nim uczestniczyli płk Kubiak i I sekretarz KW Ratajczak. Omówiono na nim przebieg zajść z dnia poprzedniego. Do sprawy wracano również na kolejnych posiedzeniach WKO: 4, 6, 11 i 13 września. Omawiano tu sytuację społeczno-polityczną oraz konflikt w związku z listem biskupa Wilhelma Pluty, który publicznie oprotestował zachowanie sił porządkowych 31 sierpnia, gdyż wstrzeliły one 2 granaty z gazem łzawiącym do katedry, wybijając po drodze dwie szyby z witrażami[51]. Ślady po tym zdarzeniu są widoczne do dzisiaj, gdyż witraże zostały naprawione tylko prowizorycznie.

Jak zatem wynika z powyższych przykładów, WKO odgrywał istotną rolę w procesie decyzyjnym i to gdy idzie o te najważniejsze i najbardziej dramatyczne wydarzenia z okresu stanu wojennego.

---

47 *Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność" w Regionie Gorzów Wielkopolski w dokumentach, tom 3: 1982–1986,* wybór i opracowanie D. A. Rymar, Gorzów Wlkp. 2012, s. 82; APG, UWG, sygn. 2630, s. 166, Protokół z posiedzenia WKO, 1 IX 1982.

48 Rozmowa ze Stanisławem Nowakiem z 25 VIII 2009 (w posiadaniu autora).

49 *Zawsze Nowak. Wywiad-rzeka Krystyny Kamińskiej z wieloletnim wojewodą gorzowskim Stanisławem Nowakiem,* Gorzów Wlkp. 2012, s. 126.

50 *Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność" w Regionie Gorzów Wielkopolski w dokumentach, tom 3: 1982–1986,* wybór i opracowanie D. A. Rymar, Gorzów Wlkp. 2012, s. 111.

51 Więcej na ten temat zob. D. A. Rymar, *NSZZ „Solidarność" w stosunkach państwo-Kościół w latach 1980–1983 świetle dokumentów przechowywanych w Archiwum Państwowym w Gorzowie Wlkp.,* w: *Władze wobec kościołów i związków wyznaniowych na Środkowym Nadodrzu w latach 1980–1989,* pod red. E. Wojcieszak, Poznań–Warszawa 2016, s. 61.

W kolejnych latach działalności WKO stale powracał do oceny stanu bezpieczeństwa publicznego. Taki punkt w porządku obrad był przynajmniej raz w roku. Dla badacza życia politycznego w latach 80. XX w. są to najciekawsze materiały, gdyż zawierają dużo danych dotyczących działalności opozycji w regionie. Znajdują się one nie tylko w samych protokołach, ale i w załącznikach do nich, które były przygotowywane przez WUSW, Prokuraturę Wojewódzką, Sąd Wojewódzki i inne instytucje.

3.2. WKO jako opiekun amnestionowanych działaczy podziemia

W roku 1984 WKO dwukrotnie zajmował się zatrudnieniem osób, które wcześniej utraciły zatrudnienie na skutek pozbawienia wolności z powodów politycznych. Jest to ciekawe zagadnienie, gdyż bardzo mało na ten temat wiadomo. Starając się poznać mechanizmy działania władz w okresie PRL, badacz niejednokrotnie napotyka na problem braku stosownej dokumentacji. Nie zawsze musi być to rezultatem jej zniszczenia, czasem jest to efekt w ogóle jej braku, gdyż nigdy nie była sporządzona. Tak jest np. w przypadku omawianej wyżej decyzji odnośnie rozbicia strajku w Zakładach Mechanicznych 16. grudnia 1981 r. Jeszcze mniej wiadomo na temat formalnych zasad funkcjonowania tzw. *wilczych biletów,* jakimi w latach 80. XX w. obdarzani byli działacze podziemnej „Solidarności". W trakcie rozmów z nimi wielokrotnie pojawia się wątek utrudnionego powrotu do dawnego miejsca pracy po zwolnieniu z internowania lub aresztu, albo w ogóle podjęcia pracy gdziekolwiek. Tak było w przypadku osób skazanych za udział w strajku w Zakładach Mechanicznych i zwalnianych z zakładów karnych sukcesywnie w latach 1982–1983. Właściwie wszystko, co wiadomo na ten temat, pochodzi od nich samych albo od przesłuchiwanych w roku 1991 gorzowskich decydentów z okresu stanu wojennego w trakcie dochodzenia prowadzonego przez prokuraturę w sprawie rozbicia siłowego strajku w tym zakładzie. Nie ma natomiast żadnych akt z tego okresu dotyczących tego zagadnienia[52].

W tej sytuacji niezwykle cenne są informacje znajdujące się w dokumentacji gorzowskiego WKO z roku 1984. W lipcu 1984 władze ogłosiły amnestię, zwalniając z więzień i aresztów tymczasowych większość więźniów politycznych lub też umarzając postępowania będące w toku. W przypadku Gorzowa z amnestii skorzystało ok. 18-27 osób (podawane są różne dane), które traktowano jako polityczne. 13 z nich zwolniono z aresztów tymczasowych. W części były to osoby, które na skutek aresztowania zostały zwolnione z pracy i po wyjściu na wolność były bezrobotne.

W tym kontekście dwukrotnie zajmowano się nimi na posiedzeniach WKO. W jednym z protokołów znalazła się istotna informacja o tym, iż przy

52 Więcej na ten temat zob. D. A. Rymar, *„Odblokować zakład!",* dz. cyt., s.147 i n.

ich zatrudnianiu realizowano wytyczne nr 36 Ministerstwa Pracy, Płacy i Spraw Socjalnych wydane w porozumieniu z Ministerstwem Sprawiedliwości i Ministerstwem Administracji i Gospodarki Przestrzennej z 30 lipca 1984 r. Zgodnie z nimi przyjęto zasadę, że osoby zwolnione z pracy z powodów politycznych nie będą przyjmowane do pracy w zakładach uznanych za *szczególnie ważne*, co faktycznie oznaczało największe zakłady w regionie. Za takie – zdaniem WKO – w Gorzowie były uznawane: „Stilon", „Silwana", Zakłady Mechaniczne, Gorzowskie Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego i Wojewódzki Szpital Zespolony[53]. Niestety, w aktach WKO nie zachowały się te ministerialne wytyczne ani też dokumentacja, która pozwalałaby na ustalenie, na jakiej podstawie kierując się nimi wytypowano ww. zakłady, które nie miały przyjmować ludzi do pracy. W warunkach gorzowskich razem dysponowały one zdecydowaną większością potencjalnych miejsc pracy.

Po raz pierwszy sprawą zatrudnienia amnestionowanych działaczy „Solidarności" zajęto się na posiedzeniu WKO 31 sierpnia 1984 r. Protokół dotyczący tej części obrad jest dość lakoniczny. Po dyskusji ustalono, że dyrektor Wydziału Zatrudnienia i Spraw Socjalnych Urzędu Wojewódzkiego w uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem Spraw Wewnętrznych (a zatem z SB) przygotuje odpowiednie propozycje w zakresie zatrudnienia osób aresztowanych ze względów politycznych i zwolnionych w wyniku amnestii. Ustalono również, że Aleksander Cholewa – nauczyciel z Myśliborza – nie będzie ponownie przyjęty do pracy w szkolnictwie, a sprawą jego dalszego zatrudnienia zajmie się osobiście sekretarz propagandy KW PZPR i wiceprzewodniczący WKO Józef Przekwas. Pozostałymi amnestionowanymi miał się zająć dyrektor Wydziału Zatrudnienia i Spraw Socjalnych. W protokole znalazło się też niejasne zdanie, aby *konsekwentnie i bez pobłażliwości postępować wobec osób aresztowanych ze względów politycznych*[54]. Co miało oznaczać, skoro rozmawiano o zatrudnieniu amnestionowanych?

W załączniku do posiedzenia WKO z 31 sierpnia 1984 r. przygotowanym przez dyrektora Wydziału Zatrudnienia i Spraw Socjalnych UWG wymieniono imiennie 4 działaczy politycznych objętych amnestią i poszukujących pracy. Byli to: Norbert Ziska, Tadeusz Stencel, Aleksander Cholewa i Stanisław Żytkowski, którzy zgłosili się do Wydziału Zatrudnienia Urzędu Miasta i otrzymali propozycje zatrudnienia[55].

Według informacji przedstawionej na posiedzeniu WKO, N. Zisce nie pozwolono na powrót do „Stilonu", ale zaoferowano mu pracę w Przedsiębiorstwie Komunikacji Miejskiej (PKM), którą podjął. Faktycznie miało to miejsce, gdyż

53 APG, UWG, sygn. 2632, s. 180, Informacja o zatrudnieniu osób amnestionowanych na terenie województwa gorzowskiego – według stanu na 15 X 1984.

54 APG, UWG, sygn. 1853, s. 266, Protokół nr 9/84 z posiedzenia WKO w dniu 31 VIII 1984.

55 APG, UWG, sygn. 1853, s. 269, Informacja o zatrudnieniu osób amnestionowanych wg stanu na dzień 28 VIII 1984.

Ziska (tymczasowo aresztowany w dniach 21 lutego – 26 lipca 1984 r.) po zwolnieniu pracował w PKM w okresie od 9 sierpnia do 10 listopada 1984 r. Musiała to być jednak praca niesatysfakcjonująca, bo pracował tam krótko, a następnie pracę znalazł w sektorze prywatnym[56].

Inaczej jest w przypadku konfrontacji zapisów z protokołów z posiedzeń WKO z pamięcią drugiej osoby, której zatrudnieniem zajmował się WKO – Aleksandra Cholewy. Raczej nie mógł on szukać pracy w Urzędzie Miasta Gorzowa (jak to wynika z załącznika do protokołu z posiedzenia WKO), gdyż mieszkał w Myśliborzu. Po jego tymczasowym aresztowaniu (3 marca – 26 lipca 1984 r.) starał się o powrót do pracy w swoim macierzystym Liceum Ogólnokształcącym w Myśliborzu. Nie chciano go tam zatrudnić. Po zwolnieniu z aresztu długo chorował, zatrudniono go dopiero od 1 kwietnia 1985 r. w Szkole Podstawowej w Golenicach, stąd dziwi informacja przygotowana na posiedzenie WKO z sierpnia 1984 r. mówiąca o planie jego szybkiego zatrudnienia, stojąca zresztą w sprzeczności z treścią samego protokołu, w której stwierdzano, że nie należy go zatrudniać w oświacie[57].

Trzecia z wymienionych osób – Stanisław Żytkowski (tymczasowo aresztowany od 30 stycznia do 29 lipca 1984 r.) – lider gorzowskiej podziemnej „Solidarności", według informacji przedstawionej na posiedzeniu WKO otrzymał propozycję zatrudnienia w charakterze radcy prawnego w Wojewódzkim Zakładzie Usług Wodnych. Pytany o to przeze mnie, zaprzecza, jakoby otrzymał od kogokolwiek taką propozycję, a pracę we wspomnianej jednostce załatwił sobie sam[58].

Jeśli chodzi o Tadeusza Stencela, to nie udało się ustalić, o kogo mogło chodzić. Nazwisko takie nie pojawia się wśród działaczy gorzowskiej „Solidarności" aresztowanych w roku 1984, nie kojarzą go jej działacze z tamtych lat. Wszystko wskazuje zatem na to, że osoba ta nie miała nic wspólnego z działalnością polityczną i znalazła się przypadkowo w tym gronie.

Na posiedzeniu WKO 22 października 1984 r. powrócono do sprawy. Tym razem wymieniono 7 nazwisk działaczy podziemnej „Solidarności" aresztowanych i zwolnionych na mocy amnestii. Byli to: Adam Opiel (tymczasowo aresztowany, a następnie skazany i odbywający karę pozbawienia wolności od 5 grudnia 1983 r. do 25 lipca 1984 r.) – który wg danych przedstawionych na posiedzeniu WKO otrzymał 3 oferty pracy, ale z nich nie skorzystał; Stanisław Żytkowski – już pracujący; Norbert Ziska – również już zatrudniony w PKM; Zenon Lesiak (tymczasowo aresztowany od 9 kwietnia do 24 lipca 1984 r.) – zatrudniony w Ośrodku Remontowo-Budowlanym Lasów Państwowych; Janusz Sztoń (tymcza-

56 Z. Syska, *Norbert Ziska (1939–2012),* „Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny" 2013 nr 20, s. 287-288. Autor ten nie informuje o pracy N. Ziski w PKM, ta informacja pochodzi z działu kadr Miejskiego Zakładu Komunikacyjnego w Gorzowie.

57 Rozmowa z Aleksandrem Cholewą z 22 V 2017 (w posiadaniu autora).

58 Rozmowa ze Stanisławem Żytkowskim z 3 V 2017 (w posiadaniu autora).

sowo aresztowany od 9 do 30 kwietnia 1984 r.) – już zatrudniony w „Silwanie" i Kazimierz Modzelan – już zatrudniony w „Stilonie". Z tej grupy Sztoń – pomimo wspomnianych zaleceń odgórnych – został przyjęty z powrotem do „Silwany" bez skierowania z Wydziału Zatrudnienia, co musi zaskakiwać, biorąc pod uwagę wspomniane wytyczne ministerialne. Zaskakiwało również członków WKO, którzy oczekiwali wyjaśnienia tej sprawy. Kolejny z wymienionych – Kazimierz Modzelan – był jednym z najbardziej bojowych działaczy gorzowskiego podziemia; internowany w roku 1982, zajmował się głównie drukiem „Feniksa". Został tymczasowo aresztowany 16 marca i zwolniony 25 lipca 1984 r. W trakcie pobytu w areszcie zwolniono go z pracy w „Stilonie" (16 czerwca). 19 września do pracy przywróciła go Terenowa Komisja Odwoławcza. Jednak od jej wyroku dyrekcja „Stilonu" zamierzała się odwołać do Sądu Pracy. Powtórne zatrudnienie w „Stilonie" Modzelana wyraźnie nie odpowiadało uczestnikom posiedzenia WKO, gdyż w protokole zaznaczono, że: *Sprawa zatrudnienia jego jest stanowiskiem politycznym*[59]. I postawiono na swoim, bowiem kilkanaście dni później, 9 listopada 1984 r. Okręgowy Sąd Pracy i Ubezpieczeń w Zielonej Górze z siedzibą w Sulechowie uchylił orzeczenie TKO, co oznaczało koniec zatrudnienia Modzelana w tym zakładzie pracy po ponad 20 latach[60]. Podobne odwołanie do Modzelana wniósł inny pracownik „Stilonu" – Kazimierz Kalinowski (tymczasowo aresztowany od 11 lutego do 23 lipca 1984 r.), jednak jego odwołanie Terenowa Komisja Odwoławcza oddaliła, sąd pracy podtrzymał jej decyzję. W rezultacie K. Kalinowski pozostawał bez pracy przez wiele miesięcy. Został zatrudniony dopiero od początku czerwca 1985 r. w Zakładach Mechanicznych, figurujących na liście pracodawców, którzy nie powinni zatrudniać osób aresztowanych za działalność polityczną. Było to jednak zatrudnienie na gorszym stanowisku i tylko na połowie etatu[61].

Z przeanalizowanej dokumentacji WKO można wyciągnąć wniosek, że faktycznie o zatrudnieniu osób zwolnionych z powodów politycznych decydowano na najwyższym szczeblu wojewódzkim. Pytani o to działacze podziemnej „Solidarności" źródeł swoich kłopotów z zatrudnieniem po wyjściu z aresztu lub więzienia upatrują w działalności SB. Niewątpliwie SB czuwała nad tym zjawiskiem. Jednak decyzje – przynajmniej w niektórych wypadkach, co pokazują przeanalizowane protokoły z posiedzeń WKO – podejmowano właśnie w tym gremium, a w każdym razie było ono zainteresowane tym procesem i miało na niego wpływ. Z drugiej strony, w dokumentacji dotyczącej tego zagadnienia widać jej liczne niedokładności, proces powrotu do pracy jest tu opisany niedokładnie, co więcej zaliczono do działaczy politycznych osobę nie mającą

59 APG, UWG, sygn. 2632, s. 133, Protokół nr 11/84 z posiedzenia WKO w dniu 22 X 1984.

60 K. Modzelan był zatrudniony w „Stilonie" w latach 1958–1959 oraz 1963–1984. W sierpniu 1989 r. przyjęto go z powrotem do pracy w tym zakładzie, a w roku 1991 zaliczono mu do okresu pracy w „Stilonie" również lata 1984–1989.

61 Rozmowa z Kazimierzem Kalinowskim z 29 maja 2017 (w posiadaniu autora).

z gorzowskim podziemiem politycznym nic wspólnego. Być może odnajdą się jeszcze kolejne materiały dotyczące tego problemu, które pozwolą na jego pełniejsze rozpoznanie.

3.3. WKO w drugiej połowie lat 80.

W połowie lat 80. WKO utrwalił swoją pozycję jako forum, na którym rozmawiano na najważniejsze tematy dotyczące regionu. Jak już wspomniano, systematycznie wracano do spraw bezpieczeństwa publicznego. Innym nurtem były oczywiście sprawy związane z obronnością. Systematycznie powracano również do kwestii naboru do szkół wojskowych, zajmowano się również realizacją ustawy z 26 października 1982 r. o postępowaniu wobec osób uchylających się od pracy (np. posiedzenie z 14 lutego 1984 r.) i innymi zagadnieniami.

W trakcie licznych zebrań WKO przyjmowano do wiadomości i akceptowano działania SB podejmowane przeciwko działaczom podziemnych organizacji politycznych. W roku 1985 akceptowano bez większych uwag informacje płynące z WUSW dotyczące zakrojonych na dużą skalę działań SB wobec nielegalnej organizacji młodzieżowej pod nazwą Ruch Młodzieży Niezależnej. Szacuje się, że wiosną 1985 r. represje objęły nawet 120 uczniów gorzowskich szkół średnich, w tym było kilkunastu tymczasowo aresztowanych. WKO miał na to wpływ także za pośrednictwem Kuratorium Oświaty i Wychowania, które również uczestniczyło w pacyfikacji sytuacji w szkołach, akceptując bądź aktywnie wspierając szykany wobec uczniów i nauczycieli[62].

Nadzwyczajny charakter miało posiedzenie WKO z 16 września 1986 r. Uczestniczył w nim wiceminister Spraw Wewnętrznych gen. bryg. Stanisław Zaczkowski. Rozmawiano o skutkach amnestii obejmującej również działalność polityczną. Z informacji przedstawionych na posiedzeniu wynika, że na terenie województwa skorzystało niej 388 osób oraz że przeprowadzono 60 rozmów ostrzegawczych z działaczami podziemia[63].

Mocno obsadzone było posiedzenie WKO z 13 sierpnia 1987 r., gdyż uczestniczył w nim Minister Obrony Narodowej gen. armii Florian Siwicki. Rozmawiano wówczas o stanie bezpieczeństwa. W przygotowanej przez Urząd Wojewódzki informacji na temat bezpieczeństwa wprawdzie dostrzegano działalność organizacji nielegalnych: „Solidarności", RMN i Ruchu WiP, jednak bagatelizowano ich znaczenie[64].

62 Więcej na temat stanowiska WKO wobec represjonowania młodzieży zob. D. A. Rymar, *Ruch Młodzieży Niezależnej (1983–1990) w zarysie,* [w:] *Chcieliśmy być sobą. Ruch Młodzieży Niezależnej we wspomnieniach uczestników (1983–1989),* pod red. M. Rusakiewicza i D. A. Rymara przy współpracy Z. Bodnara, Gorzów Wlkp. 2013, s. 21 i n.

63 APG, UWG, sygn. 1937, s. 51, Protokół nr 8/86 z posiedzenia nadzwyczajnego WKO w dniu 16 IX 1986.

64 APG, UWG, sygn. 1992, s. 253, Informacja na temat: sytuacja społeczno-polityczna, bezpieczeństwo i porządek publiczny w województwie, 1 VI 1987.

Podobne w charakterze było posiedzenie WKO, które odbyło się 25 maja 1988 r. Tym razem gościem specjalnym był wiceminister Spraw Wewnętrznych gen. dyw. Władysław Pożoga. Omawiano stan bezpieczeństwa publicznego. Omawiając działalność podziemia, płk Lech Kosiorowski bagatelizował jego znaczenie. Z jednej strony dostrzegał fakt stałego ukazywania się podziemnych pism „Feniks", „Szaniec" i „Bez przemocy", z drugiej deprecjonował znaczenie zakłócenia przez gorzowską opozycję manifestacji z 1 maja 1988 r. Co więcej zmanipulował swoich słuchaczy twierdząc, że w roku 1987 *zlikwidowano nielegalną radiostację oraz wiele czasopism*[65]. Było to tylko częściową prawdą, gdyż faktycznie SB w roku 1987 skonfiskowała nadajnik, i to do nadawania sygnału telewizyjnego (sic!), którego gorzowska podziemna „Solidarność" nie zdążyła użyć, jednak radiostacja do nadawania sygnału dźwiękowego na falach telewizyjnych nadal była aktywna i nigdy nie dostała się w ręce funkcjonariuszy SB, co zasugerował szef WUSW.

Ostatnie ciekawsze posiedzenie WKO z punktu widzenia biegu spraw społeczno-politycznych miało miejsce 27 sierpnia 1988 r. Wicewojewoda J. Przekwas zrelacjonował na nim przebieg narady politycznej, która miała miejsce 24 sierpnia w Warszawie. Uczestniczyła w niej większość członków gorzowskiego WKO. Narada dotyczyła sytuacji strajkowej w kraju, która brała się z obniżenia stopy życiowej ludności i którą to sytuację wykorzystywała opozycja polityczna. Dostrzegano wzmożoną aktywność również gorzowskiej „Solidarności", która wzywała do podjęcia pogotowia strajkowego. Zdaniem wicewojewody sytuacja strajkowa panowała w „Stilonie", Zakładach Mechanicznych, „Silwanie" oraz w barlineckim „Bomecie". Na naradzie warszawskiej mówiono również o możliwości wprowadzenia stanu wojennego na terenie całego kraju lub tylko jego części. Rozmawiano również o przyjęciu przez gorzowską służbę zdrowia karetki pogotowia[66]. Karetka ta była darem Społecznej Fundacji NSZZ „Solidarność", a ufundował ją Kongres USA. Do Gorzowa trafiła jako uznanie dla jego aktywności opozycyjnej. Przekazanie miało się odbyć w czasie uroczystości z okazji 8. rocznicy podpisania Porozumień Sierpniowych. Z tego powodu ustalono, że w uroczystościach nie weźmie udziału ani wojewoda, ani prezydent Gorzowa, a władze będzie reprezentował ktoś na niskim szczeblu – przedstawiciel Wydziału Zdrowia Urzędu Miejskiego.

Posiedzenie to było ważne również z innego jeszcze powodu. Było ono ostatnim, na którym jako przewodniczący wystąpił Stanisław Nowak. Po wyborach do rad narodowych (19 czerwca 1988 r.) został przewodniczącym

65 APG, UWG, sygn. 1998, s. 157, Protokół nr 5/88 z posiedzenia nadzwyczajnego WKO w dniu 25 V 1988.

66 APG, UWG, sygn. 2004, s. 298, Protokół nr 8/88 z posiedzenia WKO w dniu 27 VIII 1988.

Wojewódzkiej Rady Narodowej. Przez kilka miesięcy łączył to ze sprawowaną od roku 1975 funkcją wojewody. Następnie ustąpił z tego stanowiska i 16 września wojewodą został działacz SD Krzysztof Zaręba, który został również przewodniczącym WKO. Do symbolicznej zmiany doszło na posiedzeniu WKO 17 października 1988 r. Odchodząc S. Nowak poinformował także o nowelizacji uchwały KOK nr 1/74, na mocy której członkiem WKO został również szef Wojewódzkiego Inspektoratu Obrony Cywilnej[67].

Odejście wojewody S. Nowaka, który kojarzył się nie tylko z okresem stanu wojennego, ale również wcześniejszym, gierkowskim, nieprzypadkowo zbiegło się w czasie z nabierającymi przyspieszenia zmianami politycznymi w kraju. Po jego odejściu WKO stał się z powrotem organem zarządzania kryzysowego, przygotowującym działanie województwa na wypadek działań wojennych. Wyraźnie widać to po protokołach z posiedzeń, z których zniknęła tematyka polityczna. Rok 1989 pogłębił te zmiany. Dokładnie rok później, 17 października 1989 r. (a więc już po wyborach czerwcowych) po raz ostatni w posiedzeniu WKO uczestniczył płk L. Kosiorowski, który wkrótce został odwołany ze stanowiska[68].

Wnioski końcowe

Gorzowski WKO działał nieprzerwanie od lata 1975 do końca roku 1989 (a także w latach następnych aż do końca działalności Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie). Do połowy roku 1981 kierował nim I sekretarz KW PZPR (i zarazem przewodniczący WRN), a następnie wojewoda gorzowski. Do połowy roku 1981 był typowym ciałem zajmującym się planowaniem działalności państwa na wypadek konfliktu zbrojnego. Od połowy roku 1981 rozpoczął przygotowania województwa do – jak się okazało później – wprowadzenia stanu wojennego. Po wprowadzeniu stanu wojennego stał się ciałem kolegialnym spotykającym się bardzo często i podejmującym najważniejsze decyzje polityczne w regionie – od czystek personalnych począwszy, a na decyzjach o użyciu siły wobec protestujących przeciwko wprowadzeniu stanu wojennego skończywszy. Po zniesieniu stanu wojennego (lipiec 1983) jego rola zmalała, jednak WKO nadal nadzorował życie polityczne w regionie. Uległo to zmianie od jesieni 1988 r., kiedy wobec zmian politycznych w kraju WKO ponownie stał się ciałem koncentrującym się na organizacji zarządzania regionem w wypadku kryzysu militarnego kraju. Z drugiej strony pomimo roli WKO jako istotnego organu kolegialnego nie można przeceniać jego znaczenia w systemie decyzyjnym. Było to bowiem

67 APG, UWG, sygn. 2004, s. 307, Protokół nr 9/88 z posiedzenia WKO w dniu 17 X 1988.
68 APG, UWG, sygn. 2043, s. 174, Protokół nr 10/89 z posiedzenia WKO w dniu 17 X 1989.

zjawisko znacznie bardziej złożone. Każdy z uczestników WKO miał przecież swoje władze zwierzchnie, od których otrzymywał polecenia. Te władze zwierzchnie to głównie Urząd Rady Ministrów, KC PZPR, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Ministerstwo Obrony Narodowej, Komitet Obrony Kraju i w okresie stanu wojennego pozakonstytucyjna Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego. WKO należy zatem postrzegać jako organ istotny, koordynujący działania, lecz niesuwerenny w swoich decyzjach, bo musiały być one przekazywane i konsultowane z władzami nadrzędnymi.

Dokumentacja gorzowskiego WKO jest w zasadzie kompletna, brakuje niewielkiej części protokołów z jego posiedzeń. Stanowi ona cenne źródło wiedzy o życiu społecznym i politycznym lat 80. XX w. Analizując jej treść należy jednak podchodzić do niej z ostrożnością, gdyż protokoły z posiedzeń WKO, z pozoru obszerne, zawierają liczne przekłamania, co pokazują przeanalizowane wyżej przykłady. Niejednokrotnie są one rezultatem niskiej jakości personelu kancelaryjnego, a także trudności w wiernym odnotowaniu przebiegu posiedzenia, w którym mogło uczestniczyć nawet kilkadziesiąt osób. Dlatego należy korzystać z nich ostrożnie, konfrontując treść protokołów i załączonych do nich materiałów z innymi źródłami. Pokazuje to doskonale przeanalizowana powyżej sprawa zatrudniania osób zwalnianych z pracy po aresztowaniu za działalność polityczną, którą dwukrotnie w roku 1984 zajmował się WKO.

Bibliografia

Źródła archiwalne:

Archiwum Państwowe w Gorzowie (APG), Urząd Wojewódzki w Gorzowie Wlkp. (UWG)

sygn. 931, Meldunki wojewody do Dyżurnego Sztabu Operacyjnego Rządu, 1982.

sygn. 1684, Sekretariat WKO, 1975.

sygn. 1685, Sekretariat WKO, 1975.

sygn. 1692, 1696, 1701, 1714, 1720, 1734, 1753, 1780, 1853, 1895, 1896, 1930, 1937, 1951, 1992, 1998, 2004, 2043, 2630-2632, protokoły z posiedzeń WKO w Gorzowie z lat 1975–1989.

Źródła drukowane:

Stan wojenny w dokumentach władz PRL (1980–1983), wybór i opracowanie Bogusław Kopka, Grzegorz Majchrzak, Warszawa 2001.

Dziennik Ustaw:

Ustawa z 21 XI 1967 r. *o powszechnym obowiązku obrony PRL/RP* (Dz. U. 1967 nr 44, poz. 220).

Ustawa z 28 V 1975 r. *o dwustopniowym podziale administracyjnym Państwa oraz o zmianie ustawy o radach narodowych* (Dz. U. 1975 nr 16, poz. 91).

Ustawa z 29 VIII 2002 *o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej* (Dz. U. 2002 nr 156, poz. 1301, art. 35).

Opracowania:

Jaśko Rafał, *Rola Wojewódzkiego Komitetu Obrony w zarządzaniu województwem toruńskim w okresie stanu wojennego,* [w:] *Stan wojenny. Fakty, hipotezy, interpretacje. Zbiór studiów,* pod red. Arkadiusza Czwołka i Wojciecha Polaka, Toruń 2008.

Kowalski Lech, *Komitet Obrony Kraju (MON – PZPR – MSW),* Warszawa 2011.

Nowak Stanisław, *Zawsze Nowak. Wywiad-rzeka Krystyny Kamińskiej z wieloletnim wojewodą gorzowskim Stanisławem Nowakiem,* Gorzów Wlkp. 2012.

Paczkowski Andrzej, *Droga do „mniejszego zła". Strategia i taktyka obozu władzy lipiec 1980 – styczeń 1982,* Kraków 2002.

Paczkowski Andrzej, *Wojna polsko-jaruzelska. Stan wojenny w Polsce 13 XII 1981 – 22 VII 1983,* Warszawa 2006.

Pytlak Grażyna, *Zgodnie z prawem...,* „Aspekty" 1991 nr 12, 1992 nr 1-2.

Rymar Dariusz A., *Droga do 31 sierpnia 1982 roku,* w: *Przeciwko stanowi wojennemu. Zajścia 31 sierpnia 1982 roku w Gorzowie Wielkopolskim,* praca zbiorowa pod red. Małgorzaty Machałek i Dariusza A. Rymara, Szczecin 2007.

Rymar Dariusz A., *NSZZ „Solidarność" w stosunkach państwo-Kościół w latach 1980–1983 świetle dokumentów przechowywanych w Archiwum Państwowym w Gorzowie Wlkp.,* w: *Władze wobec kościołów i związków wyznaniowych na Środkowym Nadodrzu w latach 1980–1989,* pod red. Elżbiety Wojcieszak, Poznań–Warszawa 2016.

Rymar Dariusz A., *„Odblokować zakład!" Strajk w Zakładach Mechanicznych „Gorzów" w Gorzowie Wielkopolskim w dniach 15-16 grudnia 1981 roku – geneza, przebieg i następstwa*, Gorzów Wlkp. 2012.

Rymar Dariusz A., *Ruch Młodzieży Niezależnej (1983–1990) w zarysie,* [w:] *Chcieliśmy być sobą. Ruch Młodzieży Niezależnej we wspomnieniach uczestników (1983–1989),* pod red. Marka Rusakiewicza i Dariusza A. Rymara przy współpracy Zbigniewa Bodnara, Gorzów Wlkp. 2013.

Rymar Dariusz A., *Wstęp do inwentarza zespołu: Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Gorzowie Wielkopolskim 1950–1973,* Gorzów Wlkp. 2002 (maszynopis w czytelni Archiwum Państwowego w Gorzowie Wlkp.).

Syska Zbigniew, *Norbert Ziska (1939–2012),* „Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny" 2013 nr 20.

rz [Zapadka Rafał], *Po raz pierwszy ujawnione,* „Tydzień Gorzowski" nr 7 z 16 V 1990.

STRESZCZENIE

Akta Wojewódzkiego Komitetu Obrony z lat 1975–1989 w Archiwum Państwowym w Gorzowie Wielkopolskim i ich znaczenie dla badań regionalnych

Przedmiotem artykułu jest po pierwsze: analiza ram organizacyjnych i chronologicznych działalności Wojewódzkiego Komitetu Obrony w Gorzowie, po drugie: przyjrzenie się kompletności zachowania jego dokumentacji i wreszcie po trzecie najważniejsze: przebadanie, na ile WKO wpływał na bieg wydarzeń politycznych w regionie. To ostatnie zagadnienie starano się prześledzić w konfrontacji z innymi źródłami, starając się w ten sposób zweryfikować wartość protokołów z posiedzeń WKO dla badań regionalnych.

WKO w Gorzowie powstał w roku 1975, po utworzeniu województwa gorzowskiego i Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie. Do roku 1981 i po roku 1988 WKO był organem zarządzania kryzysowego, przygotowującym obszar woj. gorzowskiego na wypadek działań wojennych. W latach 1981–1988 do tych zadań doszło jeszcze monitorowanie sytuacji społeczno-politycznej i podejmowanie decyzji dotyczącej bieżącej sytuacji politycznej. Po wprowadzeniu stanu wojennego (13 XII 1981) WKO zajmował się m.in. usuwaniem ze stanowisk kierowniczych osób sprzyjających NSZZ „Solidarność", a także podjął decyzję o siłowej likwidacji strajku w Zakładach Mechanicznych (16 XII 1981) oraz demonstracji 5 tys. mieszkańców Gorzowa przeciwko stanowi wojennemu (31 VIII 1982).

WKO działał do roku 2002, kiedy został zlikwidowany, a jego zadania przejął wojewoda.

SUMMARY

The 1975–1989 Files of the National Defence Committee in the State Archives of *Gorzów Wielkopolski* and their Importance in Regional Research

Firstly, the article presents an analysis of the organisational structures and the chronology of the Regional Defence Committee (WKO) in Gorzów; secondly, it examines the completeness of the relevant documents; and thirdly, it reveals what part the WKO played in the political events in the region. That participation has been analysed on the basis of other sources, thus verifying the value of the minutes of the WKO meetings.

The Gorzów WKO was created in 1975, after the Gorzów Voivodeship and its Regional Office had been formed. Before 1981 and after 1989 the WKO was the Crisis Management body, where war plans for the Voivodeship were pre-

pared. In 1981-1989 the Committee additionally monitored the socio-political situation and made decisions concerning the current political situation. When the martial law was introduced (December 13th, 1981) the WKO was responsible for purges of people who supported the NSZZ 'Solidarity' (NSZZ, Independent Self-Governing Labour Union); *inter alia*, it made the decision to break by force the strike in the Mechanical Works (December 16th, 1981) and the demonstration of 5,000 inhabitants of Gorzów against the martial law (August 31st, 1982).

The WKO functioned until 2002, when it was liquidated and its functions were taken over by the Voivode (the local representative of the central government).

ZUSAMMENFASSUNG

Die Urkunden des Woiwodschafts-Komitees für Landesverteidigung aus den Jahren 1975–1989 im Staatsarchiv in Gorzów Wielkopolski und ihre Bedeutung für die regionale Geschichtsforschung

Gegenstand des Beitrags sind erstens die Analyse des organisatorischen und zeitlichen Rahmens der Tätigkeit des Woiwodschafts-Komitees für Landesverteidigung in Gorzów, zweitens, die Prüfung der Vollständigkeit von erhaltenen Unterlagen, drittens die Untersuchung, inwieweit das Woiwodschafts-Komitee die politischen Ereignisse in der Region beeinflusst hat. Dieser letzten Frage ist man unter Vergleich zu anderen Quellen nachgegangen, um damit den Wert der Sitzungsprotokolle des Komitees für die regionale Geschichtsforschung zu verifizieren.

Das Woiwodschafts-Komitee in Gorzów wurde 1975 gegründet, nachdem die Woiwodschaft Gorzów und das Woiwodschaftsamt in Gorzów eingerichtet worden sind. Bis 1981 und nach 1988 war das Woiwodschafts-Komitee ein Organ des Krisenmanagements, wo das Gebiet der Gorzówer Woiwodschaft für den Kriegsfall vorbereitet wurde. In den Jahren 1981–1988 wurden diese Aufgaben um die Beaufsichtigung der sozial-politischen Situation und Entscheidungsfindung bezüglich der laufenden politischen Lage ergänzt. Mit der Verhängung des Kriegsrechts in Polen (13.12.1981) hat sich das Komitee u. a. mit der Amtsenthebung von Personen beschäftigt, die die „Solidarność" unterstützten, es hat auch die Entscheidung für die gewalttätige Auflösung des Streiks in den Mechanischen Werken (16.12.1981) und der Demonstration von 5.000 Einwohnern von Gorzów gegen das Kriegsrecht (31.08.1982) getroffen.

Das Woiwodschafts-Komitee für Landesverteidigung war bis zum Jahre 2002 tätig, in dem es aufgelöst wurde; seine Aufgaben hat der Woiwode übernommen.

ANEKS
Składy Wojewódzkiego Komitetu Obrony w Gorzowie Wlkp. według protokołów z posiedzeń z lat 1981–1989

13 grudnia 1981
1. Stanisław Nowak – wojewoda – przewodniczący
2. płk Marian Witkowski – Szef WSzW – zastępca
3. płk. Lech Kosiorowski – Szef WUSW – zastępca
4. Leszek Goćwiński – sekretarz organizacyjny KW PZPR – zastępca
5. Mirosław Jutkiewicz – wicewojewoda
6. Florian Marcińczyk – wicewojewoda

oraz inni, a wśród nich pełnomocnik KOK płk Edmund Kubiak, który *nadawał kierunek* obradom

1 lutego 1982
1. Stanisław Nowak – wojewoda – przewodniczący
2. Edmund Kubiak – Pełnomocnik KOK
3. płk. Lech Kosiorowski – Szef WUSW – zastępca
4. Mirosław Jutkiewicz – wicewojewoda
5. Florian Marcińczyk – wicewojewoda

31 sierpnia 1982
1. Stanisław Nowak – wojewoda – przewodniczący
2. płk Marian Witkowski – Szef WSzW – zastępca
3. płk. Lech Kosiorowski – Szef WUSW – zastępca
4. Leszek Goćwiński – sekretarz organizacyjny KW PZPR – zastępca
5. Mirosław Jutkiewicz – wicewojewoda
6. Florian Marcińczyk – wicewojewoda

oraz inni, a wśród nich pełnomocnik KOK płk Edmund Kubiak oraz I sekretarz KW PZPR Florian Ratajczak

22 listopada 1983
1. Stanisław Nowak – wojewoda – przewodniczący
2. płk. Lech Kosiorowski – Szef WUSW – zastępca
3. Leszek Goćwiński – sekretarz organizacyjny KW PZPR – zastępca
4. Antoni Masło – sekretarz propagandy KW PZPR
5. Mirosław Jutkiewicz – wicewojewoda
6. Florian Marcińczyk – wicewojewoda

30 stycznia 1984
1. Stanisław Nowak – wojewoda – przewodniczący
2. płk. Lech Kosiorowski – Szef WUSW – zastępca
3. płk Marian Witkowski – Szef WSzW – zastępca
członkowie:
4. Antoni Masło – sekretarz propagandy KW PZPR (od 21 stycznia 1984 już nie był sekretarzem)
5. Florian Marcińczyk – wicewojewoda

26 marca 1984
1. Stanisław Nowak – wojewoda – przewodniczący
2. płk Marian Witkowski – Szef WSzW – zastępca
3. płk. Lech Kosiorowski – Szef WUSW – zastępca
4. Józef Przekwas – sekretarz propagandy KW PZPR – zastępca (w protokołach od 26 III 1984, wybrany na sekretarza 21 I 1984)
członkowie:
5. Florian Marcińczyk – wicewojewoda
6. Mirosław Jutkiewicz – wicewojewoda

21 stycznia 1986
1. Stanisław Nowak – wojewoda – przewodniczący
2. płk. Marian Witkowski – Szef WSzW – zastępca
3. Józef Przekwas – sekretarz propagandy KW PZPR – zastępca
4. płk. Lech Kosiorowski – Szef WUSW – zastępca
członkowie:
5. Kazimierz Pawłowski (sekretarz organizacyjny KW PZPR od 6 III 1984)
6. Mirosław Sopalak (wicewojewoda od końca listopada 1985)
7. Florian Marcińczyk – wicewojewoda

20 października 1986
1. Stanisław Nowak – wojewoda – przewodniczący
2. płk. Marian Witkowski – Szef WSzW – zastępca
3. Józef Przekwas – sekretarz propagandy KW PZPR – zastępca
4. płk. Lech Kosiorowski – Szef WUSW – zastępca
członkowie:
5. Henryk Piekarski sekretarz ds. polityczno-organizacyjnych KW PZPR (od 17 IX 1986)
6. Mirosław Sopalak – wicewojewoda
7. Florian Marcińczyk – wicewojewoda

26 stycznia 1987
1. Stanisław Nowak – wojewoda – przewodniczący
2. płk. Marian Witkowski – Szef WSzW – zastępca
3. płk. Lech Kosiorowski – Szef WUSW – zastępca

członkowie:
4. Florian Marcińczyk – wicewojewoda
5. Józef Przekwas – sekretarz propagandy KW PZPR (do 23 I 1987, potem wicewojewoda)
6. Henryk Piekarski – sekretarz ds. polityczno-organizacyjnych KW PZPR

17 lutego 1987
1. Stanisław Nowak – wojewoda – przewodniczący
2. płk. Marian Witkowski – Szef WSzW – zastępca
3. Henryk Piekarski – wicewojewoda – zastępca
4. płk. Lech Kosiorowski – Szef WUSW – zastępca

członkowie:
5. Józef Przekwas – wicewojewoda
6. Florian Marcińczyk – wicewojewoda
7. Piotr Sonnek – sekretarz rolny KW PZPR

17 października 1988
1. Krzysztof Zaręba – wojewoda – przewodniczący (ale obrady prowadził jeszcze S. Nowak)
2. płk. Marian Witkowski – Szef WSzW – zastępca
3. Henryk Piekarski – wicewojewoda – zastępca
4. płk. Lech Kosiorowski – Szef WUSW – zastępca

członkowie:
5. Józef Przekwas – wicewojewoda
6. Florian Marcińczyk – wicewojewoda
7. Piotr Sonnek – sekretarz rolny KW PZPR
8. płk. Jerzy Przybylski – szef Wojewódzkiego Inspektoratu Obrony Cywilnej (WIOC) (on też w sierpniu 1988 przejął organizację posiedzeń WKO od płka Leona Wojnara)

21 marca 1989
1. Krzysztof Zaręba – wojewoda – przewodniczący (ale obrady prowadził jeszcze S. Nowak)
2. płk. inż. Mikołaj Rokosz – Szef WSzW – zastępca
3. Henryk Piekarski – wicewojewoda – zastępca
4. płk. Lech Kosiorowski – Szef WUSW – zastępca

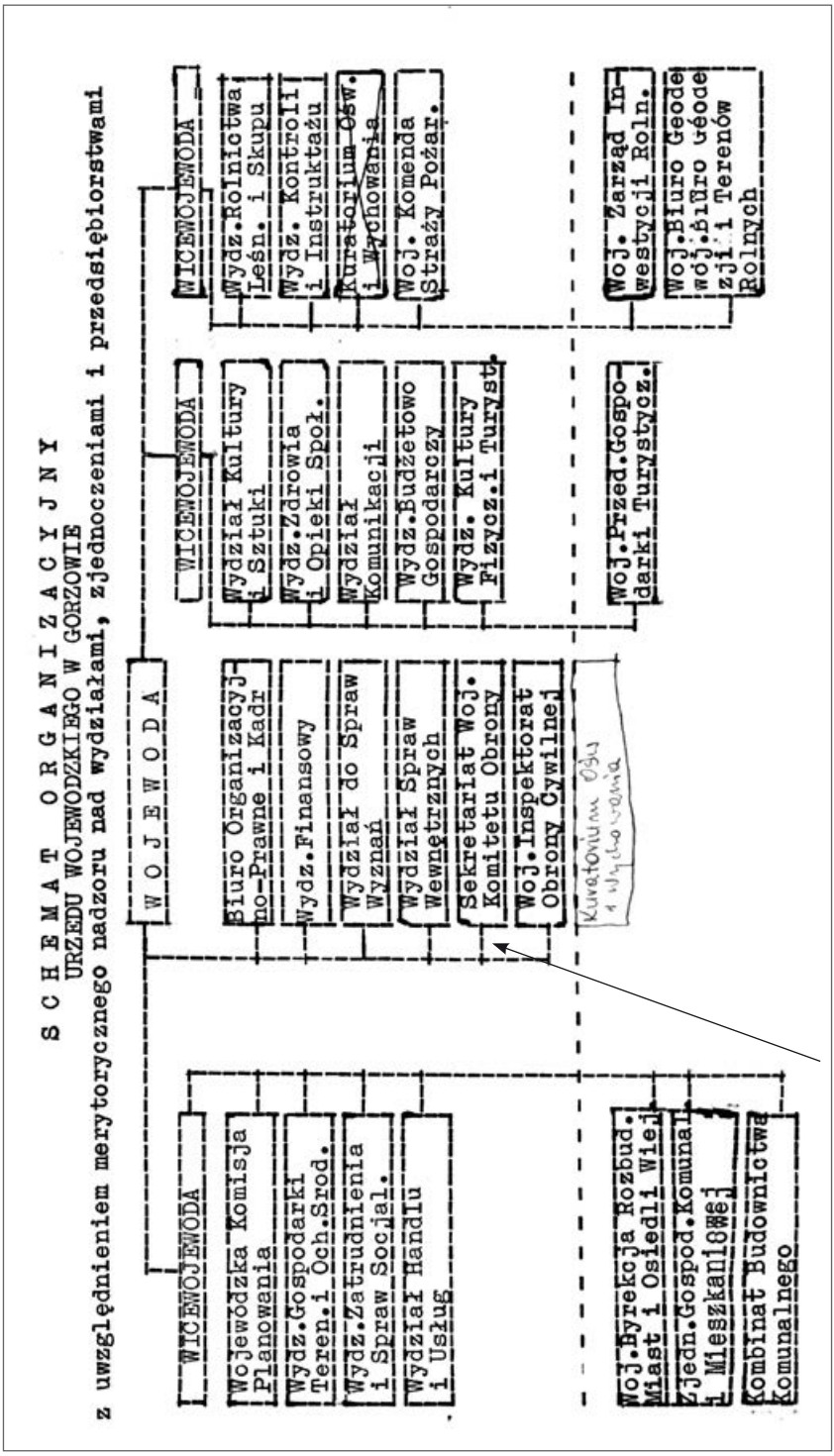
członkowie:
5. Józef Przekwas – wicewojewoda
6. Florian Marcińczyk – wicewojewoda
7. Piotr Sonnek – sekretarz rolny KW PZPR
8. płk. Jerzy Przybylski – szef WIOC (on też w sierpniu 1988 przejął organizację posiedzeń WKO od płka Leona Wojnara)

23 listopada 1989
1. Krzysztof Zaręba – wojewoda – przewodniczący (ale obrady prowadził jeszcze S. Nowak)
2. płk. inż. Mikołaj Rokosz – Szef WSzW – zastępca
3. Henryk Piekarski – wicewojewoda – zastępca
4. płk. Witold Jaroma – Szef WUSW – zastępca

członkowie:
5. Józef Przekwas – wicewojewoda
6. Piotr Sonnek – sekretarz rolny KW PZPR
7. płk. Jerzy Przybylski – szef WIOC (on też w sierpniu 1988 przejął organizację posiedzeń WKO od płka Leona Wojnara)

Budynek przy ul. Walczaka 25 w Gorzowie. Zbudowany w roku 1974, należał do „Stilonu", jednak w latach 1975–1986 urzędował tu wojewoda gorzowski, a także obradował tu gorzowski WKO. Budynek ten obecnie jest przeznaczony do rozbiórki (fot. D. A. Rymar, 2017).

Schemat organizacyjny Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie wraz z usytuowaniem WKO, sierpień 1975 (APG, UWG, sygn. 1, s. 272)

Odwołanie nieudolnych dyrektorów i pracowników administracji

(A) (PAP). Wojewoda pilski odwołał ze stanowiska dyrektora Szpitala Zespolonego w Pile **Janusza Musiałowicza** za ewidentne zaniedbania w kierowaniu placówką.

Na wniosek komisarza wojskowego wojewoda koniński zawiesił w pełnieniu czynności kierownika sklepu „Pomorzyt" w Kole **Józefa Wiśniewskiego** za stwierdzone ukrywanie artykułów deficytowych, tolerowanie bałaganu oraz naruszanie dyscypliny, kierownika Domu Towarowego „Centrum" w Koninie **Marka Byrzyńskiego** za stwierdzone ukrywanie w pomieszczeniach biurowych artykułów deficytowych oraz nieprawidłowości w obrocie magazynowym.

Na wniosek wojewody szczecińskiego za nieudolne wykonywanie zadań służbowych określonych dekretem o stanie wojennym minister hutnictwa i przemysłu maszynowego odwołał z dniem 17 bm. **w Państwowym Przedsiębiorstwie** „Polmozbyt" w Szczecinie **Tadeusza Pałkę ze stanowiska dyrektora** i **Andrzeja Piaka** ze stanowiska z-cy dyrektora.

Na wniosek komisarza wojskowego w oparciu o opinię terenowej grupy operacyjnej wojewoda poznański odwołał ze stanowiska z dniem 17 bm.: naczelnika gminy Tarnowo Podgórne **Zenona Kaniszewskiego**; prezesa GS w Tarnowie Podgórnym **Bogdana Herbowiaka**; wiceprezesa GS w Tarnowie Podgórnym **Zenona Całkowskiego**; prezesa GS w Dopiewie **Józefa Grzesia**; kierownika Gminnej Służby Rolnej we Wrześni **Edwarda Wachowiaka**.

Na wniosek komisarza wojskowego wojewoda gdański odwołał za utratę autorytetu swych działań naczelnika gminy Nowa Karczma-Lniewo **Antoniego Sielawkę**.

Na wniosek komisarza wojskowego wojewoda zamojski za opieszałość w realizacji zadań odwołał ze stanowisk naczelników gmin: **Henryka Ciuka** w gminie Komarów, **Tadeusza Jaroszа** w gminie Sitno, **Henryka Bijata** w gminie Gorzków.

Na wniosek komisarza wojskowego wojewoda płocki odwołał nie wykonujących obowiązków wynikających z dekretu o wprowadzeniu stanu wojennego: dyrektora Wojewódzkiego Szpitala Zespolonego lek. med. **Elżbietę Maliszewską-Ciskę** oraz zastępcę dyrektora Wojewódzkiego Szpitala Zespolonego lek. med. **Marka Świtalskiego**.

Za zaniedbania obowiązków kierownika zakładu w dniu 16 bm. wojewoda przemyski zawiesił w czynnościach dyrektora Oddziału PKS w Jarosławiu **Jana Menkowskiego**.

Za brak umiejętności pracy w warunkach stanu wojennego odwołany został **Tadeusz Łukas** ze stanowiska dyrektora Zakładów Mięsnych w Mielcach k. Ostrędy, dyrektor Oddziału WSS „Społem" w Kętrzynie **Stanisław Kwaśniewski** oraz naczelnik gminy Sochocin **Wazyl Pilarka**.

Wojewoda walbrzyski odwołał: naczelnika miasta i gminy Zarów **Edwarda Pierunia** oraz naczelnika miasta Bogusławi-Gorce **Wojciecha Majerana** za niezdolność do kierowania podległą jednostką administracyjną, naczelnika gminy Słonowice **Aleksego Tomczyka** z uwagi na budzącą zastrzeżenia postawę moralną oraz utratę możliwości kierowania podległą jednostką, a także zastępcę dyrektora Wydziału Handlu, Przemysłu Drobnego i Usług Urzędu Wojewódzkiego **Włodzimierza Zaborowskiego**.

Na wniosek komisarza wojskowego wojewoda lubelski — wyrażając odwołanie naczelnego dyrektora Zakładów Naprawy Samochodów **Wiesława Wiśniewskiego**, odwołał ze stanowisk naczelników gmin: **Jana Lewitaka** w Nindrzwicach Duzych, **Edwarda Kapicę** w Bezeichowie, **Walentego Bartnika** w Dzierzkowicach, **Tomasza Bieleckiego** w Sarazowie.

Prezes Zarządu Wojewódzkiej Spółdzielni Mleczarskiej w Białej Podlaskiej odwołał z dniem 13 bm. **Andrzeja Jaskowskiego** — prezesa Zarządu Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej w Radzyniu Podlaskim za niewywiązywanie się z obowiązków, a szczególnie za niepełną realizację poleceń mleczarskich potrzeb terenu województwa.

Jak informuje rzecznik prasowy — minister górnictwa i energetyki odwołał:

— **Franciszka Zazulę** ze stanowiska zastępcy dyrektora ds. inwestycji w Dolnośląskich Zakładach Wytwórczych Maszyn Elektrycznych „Dolmel" we Wrocławiu za niepełne wykonywanie zadań wynikających z dekretu Rady Państwa o stanie wojennym,

— **Zbigniewa Milewskiego** ze stanowiska głównego inżyniera elektryka Kopalnie i **Zygfryda Kwiatkowskiego** ze stanowiska dyrektora Zakładu Energetycznego Łódź-Miasto ze względu na utratę zdolności skutecznego kierowania powierzonym odcinkiem pracy,

— **Gerarda Dudka** ze stanowiska zastępcy dyrektora ds. ekonomicznych w Kopalni Węgla Brunatnego „Turów" i **Jana Bednarka** ze stanowiska zastępcy dyrektora ds. technicznych Przedsiębiorstwa Robót Górniczych Odwadniających i Rekultywacyjnych we Wrocławiu — za brak operatywności i skutecznego działania na zajmowanych stanowiskach.

— Kierownictwo Kopalni Węgla Brunatnego w Koninie:

— **Józefa Winiera** ze stanowiska dyrektora naczelnego za nieprawidłowości w działalności gospodarczej, **Władysława Hadasika** ze stanowiska zastępcy dyrektora ds. technicznych oraz **Mariana Mularskiego** ze stanowiska dyrektora ds. ekonomicznych — za brak należytej operatywności i skutecznego działania w kopalni.

— Jednocześnie minister górnictwa i energetyki na stanowisko dyrektora Kopalni Węgla Brunatnego w Koninie powołał **Stefana Kotharskiego** dotychczasowego zastępcę dyrektora Kopalni Węgla Brunatnego „Adamów".

Dodatkowy papier

W związku z ograniczeniem działalności prasowej w okresie stanu wojennego powstały możliwości przeznaczenia części papieru na druk podręczników i lektur szkolnych. RSW „Prasa-Książka-Ruch", kierując się potrzebami społecznymi, w tym zakresie i naruszeń odciążając się na apel Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego, postanowiła przeznaczyć na ten cel 300 ton nadwyżkowego papieru zwojowego. Jednocześnie RSW „Prasa-Książka-Ruch" deklaruje wykorzystanie części wolnych mocy poligraficznych w drukarniach RSW na druk najbardziej potrzebnych podręczników i lektur szkolnych. (PAP)

Śledztwa w związku z naruszeniem przepisów o stanie wojennym

(A) (PAP). **Jak informuje rzecznik prasowy Prokuratury Generalnej, jednostki powszechne i wojskowe prokuratury PRL wszczynają i prowadzą dalsze śledztwa w trybie dotychczasowym w związku z naruszeniami przepisów o stanie wojennym.**

Między innymi:

— w Warszawie wszczęto śledztwo i tymczasowo aresztowano **Józefa Jana Lipskiego** i **Jerzego Konieczyńskiego**, członków Prezydium Zarządu Regionu „Mazowsze" NSZZ „Solidarność", którym zarzucono organizowanie strajku w Z.M. „Ursus";

— w Łodzi wszczęto śledztwo i tymczasowo aresztowano **Krystarda Kozłowę**, członka Zarządu Regionu Ziemi Łódzkiej NSZZ „Solidarność", któremu zarzucono organizację i kierowanie strajkiem w Przędzalni Czesankowej „Anilana-Polowit", wszczęto także śledztwo i aresztowano **Zdzisława Prusińskiego, Jadwigę Menkarską, Jerzego Karpę, Andrzeja Ochockiego** i **Janinę Jurasowską** — przewodniczącego KZ i członków „Solidarności" w Zakładach Konfekcyjnych „Teofilów", którym zarzucono organizację strajku w tych zakładach;

— w Lublinie wszczęto śledztwo i aresztowano **Wiesława Lipca**, redaktora biuletynu NSZZ „Solidarność", któremu zarzucono nawoływanie do strajku w WSK w Świdniku i udział w tym strajku;

— w Gorzowie wszczęto śledztwo i tymczasowo aresztowano **Tadeusza Kaledziejskiego**, wiceprzewodniczącego tamtejszego Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność", któremu zarzucono organizowanie strajku okupacyjnego w Zakładach Mechanicznych „Ursus" — Filia w Gorzowie. Sprawę prowadzi Prokuratura Wojskowa. Aresztowano również ponadto: **Zygmunta Struczyka, Ryszarda Sawickiego** i **Norberta Lisa**;

— w Bydgoszczy wszczęto śledztwo i tymczasowo aresztowano **Marka Gaziukiego**, członka PZPR i Prezydium KZ „Solidarność", któremu zarzucono nawoływanie do strajku w Bydgoskim Kombinacie Budowlanym — Wachód w Bydgoszczy.

Prokuratorzy wojskowi wszczęli śledztwa i tymczasowo aresztowali między innymi:

— **Mirosława Krupińskiego**, wiceprzewodniczącego Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność", któremu zarzucono, że 13.12.1981 roku sporządził i podpisał apel do stoczniowców i kolejarzy nawołujący na celu osłabienie gotowości obronnej PRL, a ponadto organizował strajk generalny;

— **Jacka Sobsia, Piotra Gasiora** i **Ludwika Kola**, członków NSZZ „Solidarność", którym zarzucono, że 13.12.1981 r. organizowali strajk w kopalni „Halemba";

— **Jana Jaworskiego, Leszka Kulińskiego** i **Jana Postrzednego**, członków NSZZ „Solidarność", którym zarzucono, że 14.12.1981 r. organizowali strajk w kopalni „Staszic";

— **Mieczysława Ustalika** wiceprzewodniczącego Z.R. Pomorza Zachodniego NSZZ „Solidarność", **Jana Denkowskiego, Andrzeja Milczanowskiego, Krzysztofa Jagielskiego, Ryszarda Leadara, Tadeusza Lichota, Ryszarda Drewińskiego, Stefana Niewiadomskiego** i **Ewarysta Waligórskiego**, którym zarzucono organizowanie strajku okupacyjnego w Stoczni im. Warskiego w Szczecinie oraz publikację odezwy wzywającej do strajków w innych zakładach.

O usuwaniu ze stanowisk kierowniczych przez WKO po wprowadzeniu stanu wojennego obszernie informowały media („Żołnierz Wolności" nr 220 z 19/20 XII 1981)

urzad

urzad wojewodzki w gorzowie gorzow,dnia 23.08. 82 r.

do urzedu rady ministrow
w warszawie (dysor).

w dniu dzisiejszym obraduje w gorzowie wojewodzki komitet obrony. uczestnicza w nim przedstawiciel kok gen. jan sosnicki oraz pelnomocnik kok na woj.gorzowskie plk. edmund kubiak,(kierown. ictwo kw pzpr,z i sekretarzem kw, 'sekretarze sd, zslm obradami kieruje wojewoda gorzowski stanislaw nowakm. przedmiotem posiedzenia jest problematyka ladu i porządku publicz nego, walka ze spekulacją, wyniki niedawnej kontroli inspekcji sil zbrojnych, sposob zalatwiania skarg i wnioskow obywateli oraz ocena funkcjobowania gospodarki ze szczegolnym uwzględnieniem polityki mieszkaniowej i budownictwa mieszkaniowego w regionie
w toku dotychczasowych obrad,po zreferowaniu poszczegolnych spraw i wyrazeniu opinii i ocen podejmowane są juz okreslone wnioski w kierunku eliminowania i przeciwdzialania negatywnym zjawiskomm. stwierdzono m.in., ze spokoj publiczny jest zakłocany w regionie przez okreslona grupę przeciwnikow naszego ustroju i wladzy. kolportowane są ulotki i czynione proby oddzialywania na zalogi zakladow pracy i mlodziez.
stwierdzono, ze w 1 polroczu br. bylo 222 przypadki dzialalnosci ulotkowej. mowiono o nasilających się wlamaniach, recywistach, ϕ ludziach nie podejmujących pracy.
sporo miejsca zajmowala sprwawa wychowania mlodego pokolenia i jego zagrozeniu moralnemu.
podreslano wzrost spozycia lakoholu i jego nielegalnej produkcji. ze 1 pierwsze polrocze b.r. (kolegia d.s wykroczen rozpatrywaly 7541 spraw t.j o 42,5 procent więcej niz w roku ubieglym. byly to głownie sprawy z dekretu o stanie wojennym
xxxxxxxxxxxxxxxx
w srod dotychczasowych wnioskow z posiedzenia postaniowiono,ze sprawą mlodziezy winny się zająć bardziej zdecydowanie wszystkie organizacje polityczne i spoleczne oraz samodz samorządy.
podreslano koniecznosc bardziej zdecydowanej walki naduzyciom i spekulacji zwlaszacza w handlu, gdzie wykorzystuje się braki towaroweg,i reglamentację.
szczegolnie akcentowano we wnioskach problem mieszkaniowy, ktory dominuje w skargach kierowanych do instacji partyjnej i pelnomocnika kok. zwrocono uwagę na sprawy zajmowania więcej niz jedno mieszkanie. mowiono, ze w wielu tych sprawach należy skorygowac obowiązujące przepisy prawne m.in. w sprawach spekulacji i gospodarkim.
obrady wko trwają.

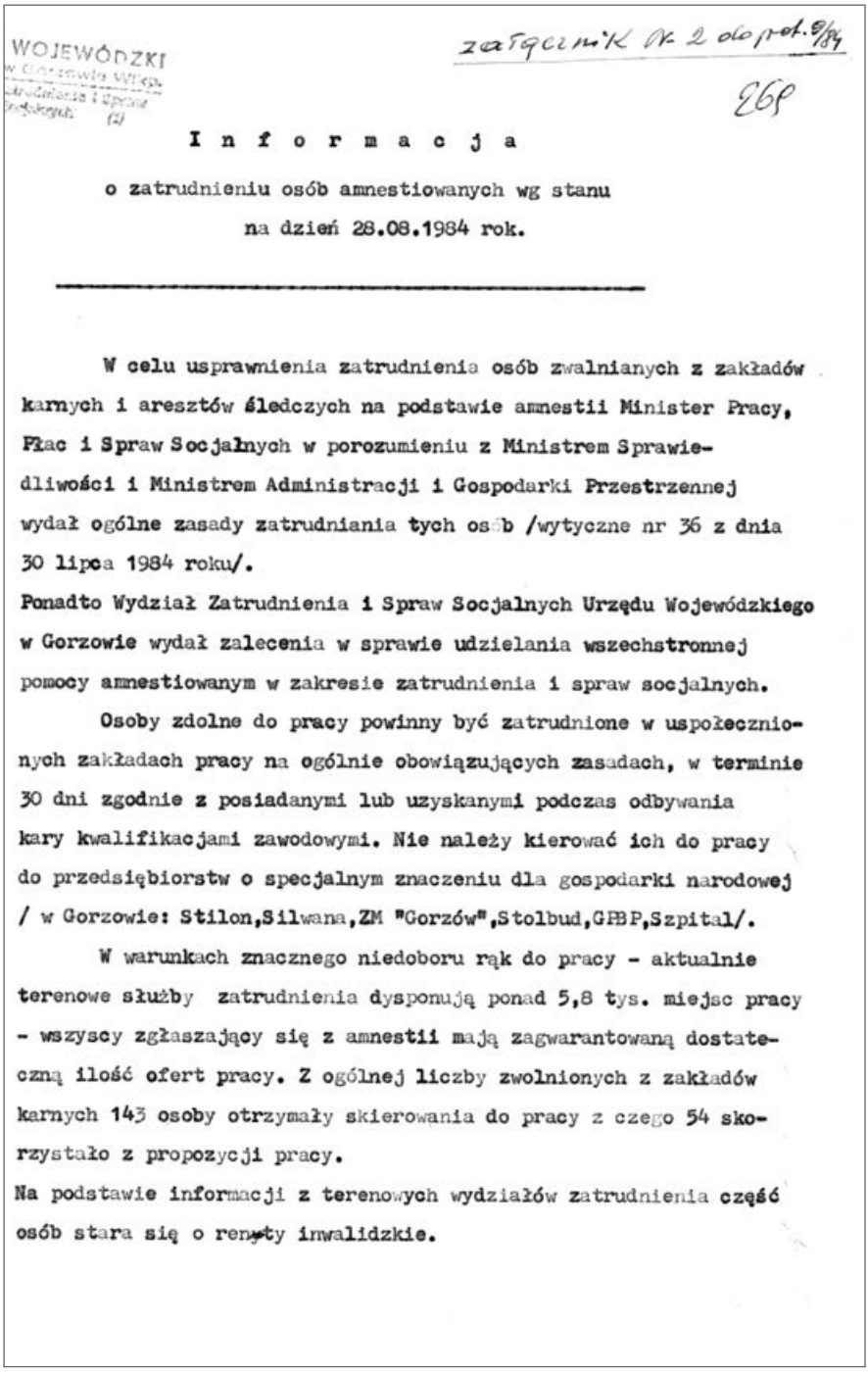
ukazały się ulotki w dalszych zakladach pracy tym razem w dębnie lubuskim.
pojedyncze egz.napotkano w zakladach przemyslu skorzanego carina spoldzielni dziewiarskiej. ulotki nawolywały do straku w dniu 31.8.82 r. sprawcami ulotek są b. ϕ+działacze solidarnosci maksymowicz z pom dębno i b.przewodniczący filii - nauczyciel miejscowej szkoly nr 3.frankowski alfred.
na terenie zk zakladow zremb w gorzowie odnotowano dyskusję przeciw składaniu kwiatow i emblematow pod krzyzem przy katedrze w gorzowiem. wyrazano rowniez niepokoj w związku z nawolywaniem do manifestacji w dniu 31 b.m

wicewojewoda gorzowski
stanislaw maciejewski.

Teleks z informacją o posiedzeniu WKO wysłany z Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie do Urzędu Rady Ministrów, 23 VIII 1982 (APG, UWG, sygn. 931, s. 85)

Gorzowska katedra – świadek wielu wydarzeń historycznych. 31 VIII 1982 r., w trakcie tłumienia demonstracji siły milicyjne wstrzeliły do niej dwa granaty łzawiące, uszkadzając witraże. Ślady po tym są widoczne do dziś, gdyż witraże zostały naprawione jedynie prowizorycznie. Na zdjęciu powyżej jedno z tych miejsc (fot. D. A. Rymar, 2017)

WOJEWÓDZKI
w Gorzowie Wlkp.
Wydział Zatrudnienia i Spraw Socjalnych
(2)

załącznik Nr 2 do prot. 9/84

268

I n f o r m a c j a

o zatrudnieniu osób amnestiowanych wg stanu
na dzień 28.08.1984 rok.

W celu usprawnienia zatrudnienia osób zwalnianych z zakładów karnych i aresztów śledczych na podstawie amnestii Minister Pracy, Płac i Spraw Socjalnych w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości i Ministrem Administracji i Gospodarki Przestrzennej wydał ogólne zasady zatrudniania tych osób /wytyczne nr 36 z dnia 30 lipca 1984 roku/.

Ponadto Wydział Zatrudnienia i Spraw Socjalnych Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie wydał zalecenia w sprawie udzielania wszechstronnej pomocy amnestiowanym w zakresie zatrudnienia i spraw socjalnych.

Osoby zdolne do pracy powinny być zatrudnione w uspołecznionych zakładach pracy na ogólnie obowiązujących zasadach, w terminie 30 dni zgodnie z posiadanymi lub uzyskanymi podczas odbywania kary kwalifikacjami zawodowymi. Nie należy kierować ich do pracy do przedsiębiorstw o specjalnym znaczeniu dla gospodarki narodowej / w Gorzowie: Stilon,Silwana,ZM "Gorzów",Stolbud,GPBP,Szpital/.

W warunkach znacznego niedoboru rąk do pracy - aktualnie terenowe służby zatrudnienia dysponują ponad 5,8 tys. miejsc pracy - wszyscy zgłaszający się z amnestii mają zagwarantowaną dostateczną ilość ofert pracy. Z ogólnej liczby zwolnionych z zakładów karnych 143 osoby otrzymały skierowania do pracy z czego 54 skorzystało z propozycji pracy.

Na podstawie informacji z terenowych wydziałów zatrudnienia część osób stara się o renty inwalidzkie.

Informacja o zatrudnieniu osób amnestionowanych wg stanu na dzień 28 VIII 1984 (APG, UWG, sygn. 1853, s. 269)

- 2 -

220

Przebieg kierowania do pracy osób amnestiowanych w województwie gorzowskim ilustruje poniższa tabela.

Rejon	Liczba wydanych skierowań dla osób amnestiowanych.	Liczba osób przyjętych do pracy
1	2	3
Gorzów	57	11
Dębno	14	7
Sulęcin	10	3
Barlinek	11	8
Choszczno	12	5
Międzyrzecz	9	6
Myślibórz	4	3
Pozostałe jedn	26	11

Spośród osób aresztowanych ze względów politycznych a zwolnionych w wyniku amnestii 4 osoby zgłosiły się do wydziału zatrudnienia Urzędu Miejskiego w Gorzowie po oferty pracy. Osoby te otrzymały propozycje pracy, z których skorzystały, i tak:

Żiska Norbert /poprzednio pracujący w Stilonie/ - podjął pracę PKM w Gorzowie,

Stencel Tadeusz - Ośrodku Remontowo-Budowlanym Lasów Państwowych

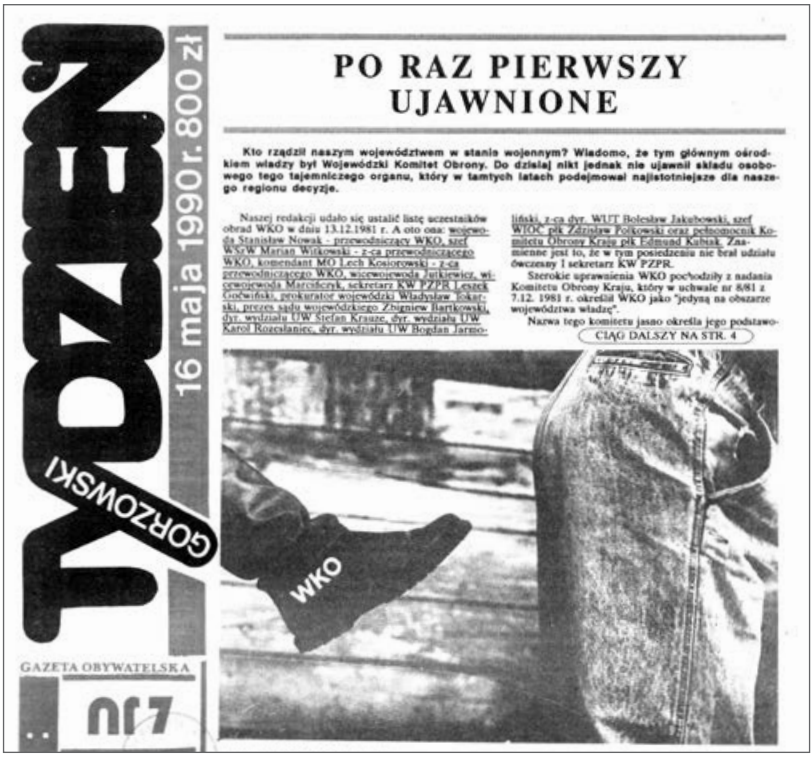
Cholewa Aleksander - zostanie zatrudniony w oświacie na terenie Miasta i Gminy Myślibórz,

Żytkowski Stanisław - / radca prawny / - Wojewódzkim Zakładzie Usług Wodnych.

Pracownicy terenowych wydziałów zatrudnienia zostali zobowiązani do udzielenia wszechstronnej informacji o możliwościach zatrudnienia oraz dalekoidącej pomocy. W przypadku jednostkowych trudności z zapewnieniem miejsca pracy zgodnie z posiadanymi kwalifikacjami zawodowymi istnieje możliwość utworzenia miejsc pracy finansowanych ze środków Państwowego Funduszu Aktywizacji Zawodowej.

Reasumując powyższe z uwagi na dostateczną ilość wolnych miejsc pracy będących w dyspozycji wydziałów zatrudnienia nie występują trudności z zatrudnieniem osób amnestiowanych.

DYREKTOR WYDZIAŁU

TYDZIEŃ GORZOWSKI

16 maja 1990 r. 800 zł

GAZETA OBYWATELSKA

nr 7

PO RAZ PIERWSZY UJAWNIONE

Kto rządził naszym województwem w stanie wojennym? Wiadomo, że tym głównym ośrodkiem władzy był Wojewódzki Komitet Obrony. Do dzisiaj nikt jednak nie ujawnił składu osobowego tego tajemniczego organu, który w tamtych latach podejmował najistotniejsze dla naszego regionu decyzje.

Naszej redakcji udało się ustalić listę uczestników obrad WKO w dniu 13.12.1981 r. A oto ona: wojewoda Stanisław Nowak - przewodniczący WKO, szef WSW Marian Witkowski - z-ca przewodniczącego WKO, komendant MO Lech Kosiorowski - z-ca przewodniczącego WKO, wiceprezydent Jarkiewicz, wiceprezydent Marciszczyk, sekretarz KW PZPR Leszek Godwiński, prokurator wojewódzki Władysław Jokarski, prezes sądu wojewódzkiego Zbigniew Bartkowski, dyr. wydziału UW Stefan Krauze, dyr. wydziału UW Karol Rzezałaniec, dyr. wydziału UW Bogdan Jarmoliński, z-ca dyr. WUT Bolesław Jakubowski, szef WIOC płk Zdzisław Połkowski oraz pełnomocnik Komitetu Obrony Kraju płk Edmund Kubiak. Zaznienne jest to, że w tym posiedzeniu nie brał udziału ówczesny I sekretarz KW PZPR.

Szerokie uprawnienia WKO pochodziły z nadania Komitetu Obrony Kraju, który w uchwale nr 8/81 z 7.12. 1981 r. określił WKO jako "jedyną na obszarze województwa władzę".

Nazwa tego komitetu jasno określa jego podstawo-

CIĄG DALSZY NA STR. 4

4 TYDZIEŃ SENSACJE

wą funkcję, którą ma być obrona. Jak ją WKO pod przewodnictwem wojewody Nowaka wtedy realizowało? "Bronili się" przeprowadzając czystki. Ich rozmiar był bezprecedensowy w historii naszego województwa. Na pierwszy ogień poszło sądownictwo. Władza stanu wojennego musiała szybko zapewnić sobie posłuszeństwo sędziów. Już 18.12.81 r. odbyła się w Warszawie odprawa prezesów sądów wojewódzkich poświęcona czystce w resorcie. Postanowiono o odwołaniu sędziów należących do "S" oraz nakazywano do 24.12.81 r. przeprowadzić z sędziami rozmowy weryfikacyjne i odebrać od nich akty lojalności. W Gorzowie te postanowienia centrali wykonano nieomal wzorowo. Były prezes sądu wojewódzkiego, ówczesnie członek WKO, sędzia Zbigniew Bartkowski próbuje dzisiaj (tak to wynika z art. "Powroty" zamieszczonego w "Ziemi Gorzowskiej" z 27.04.br.) odpowiedzialność przerzucić na władze wojskowe. Siebie zaś przedstawia jako obrońcę, który walczył, by nie wszystkich zwolniono. Niestety, pan sędzia rozmija się z faktami. Nawet gdyby cokolwiek z tego, co dziś twierdzi, było prawdą, to nie ulega wątpliwości, że kiepsko bronił swoich podwładnych, a jego starania co najwyżej uchroniły nasze województwo od zajęcia I miejsca w skali kraju pod względem rozmiarów czystki w sądownictwie. Gorzów zajął II miejsce.

Na posiedzeniu WKO23.12.81r. sędzia Bartkowski proponował, aby natychmiast zwolnić następujących sędziów: Krzysztofa Cierkońskiego, Józefa Chojnickiego, Krystynę Zarembę, Jadwigę Pisarek, Włodzimierza Młyńskiego i Marka Rafalskiego.

WKO zaakceptowało te propozycje i jednocześnie poleciło z innymi sędziami przeprowadzić rozmowy i - jeżeli nie zrezygnują z przynależności do "S" - zwolnić ze stanowisk. Dotyczyło to następujących sędziów: Zofii Wilczyńskiej, Anny Sulskiej,... Stanisława Kasiora, Beaty Nawrockiej, Marcina Nawrockiego, Leszka Przysieckiego Michała Cieślaka, Danuty Jezierskiej.

5 dni później (28.12) Komitet Obrony znowu "porządkował" gorzowskie sądy. Prezes Bartkowski zameldował, że wysłał do ministerstwa 6 wniosków o zwolnienie sędziów oraz zaproponował zwolnienie swego zastępcy wiceprezesa R. Stachowinka oraz sędziego Ryszarda Robaka. Ten ostatni powinien zostać odwołany - dowodził wnioskodawca - gdyż powinien ponieść konsekwencje za działalność syna (wtedy studenta) w "S". Gorącym orędownikiem tak pojętej "odpowiedzialności rodzinnej" był także na tym posiedzeniu prokurator wojewódzki W. Tokarski.

Członek WKO i jednocześnie prezes sądu wojewódzkiego inicjował w tamtym czasie czystkę w sądownictwie: na 52 sędziów w województwie proponował odwołać 14. Ostatecznie odwołano 5 i 1 asesora. Zwolnień z pracy dokonywano w stanie wojennym pod hasłem zwalczania wrogów ustroju i likwidowania "Solidarności". Czas ten był także okazją do załatwiania prywatnych porachunków między ludźmi będącymi po tej samej stronie barykady, tzn. po stronie władzy. W gorzowskiej czystce ten element był wyraźnie obecny.

Odpowiedzialność za krzywdy i upokorzenia wynikające z przeprowadzonej tzw. weryfikacji kadr spada nie na jednego człowieka, lecz na zespół ludzi zorganizowanych w tym przypadku w WKO. Każdy z nich miał różne zadania i różne pozycje. Najważniejszy był, oczywiście, przewodniczący WKO, wojewoda Stanisław Nowak, którego głos był decydujący. W opisywanej sprawie zajął on stanowisko skrajnie represyjne i na posiedzeniu WKO 28.12. 81 r. wyraził pogląd, że sądy działają zbyt opieszale, co jest skutkiem przynależności zbyt wielu sędziów do "S".

(rz)

PO RAZ PIERWSZY UJAWNIONE

(C.D.)

Pierwsze informacje na temat działalności WKO w Gorzowie ukazały się w maju 1990 ujawnione przez działacza podziemnej „Solidarności" i Komitetu Obywatelskiego „Solidarność" Rafała Zapadkę, pomimo że dokumentacja ta nadal opatrzona była klauzulą tajności („Tydzień Gorzowski" nr 7 z 16 V 1990 r., s. 1 i 4)